

Speciale heruitgave 2023

Groenvoer

32 Apeldoornse parken

Kenmerken en geschiedenis

Biodiversiteit in parken

ivn natuur
educatie
Apeldoorn

Colofon

IVN Apeldoorn

IVN Natuureducatie laat jong en oud beleven hoe leuk, gezond én belangrijk natuur is. IVN telt 29.000 leden verdeeld over 162 afdelingen en 170 professionals. IVN Apeldoorn richt zich daarbij op de gemeenten Apeldoorn, Voorst en Epe.

IVN Apeldoorn organiseert activiteiten zoals fietstochten, wandelingen, ommetjes, cursussen, landschapsonderhoud en activiteiten voor jong en oud.

Lid worden

Meld je aan via de site van IVN Apeldoorn of door een mail te sturen naar secretaris@ivn-apeldoorn.nl
Contributie (per jaar): leden € 25,- te betalen op IBAN NL 25 INGB 0000 949976 t.n.v. IVN Apeldoorn.
Opzegging vóór 1 november aan secretaris@ivn-apeldoorn.nl
Wijzigingen in adresgegevens (mailadres) graag melden bij ledenadministratie@ivn-apeldoorn.nl

Bestuur en contactpersonen werkgroepen

Zie www.ivn-apeldoorn.nl

Groenvoer

Groenvoer is het contact- en informatieblad van IVN-Apeldoorn en verschijnt vier maal per jaar. Het blad is voor en door leden.

Schrijven en fotograferen voor Groenvoer

De redactie van Groenvoer ontwerpt in een redactie-bijeenkomst de inhoud van Groenvoer. We kijken vooral vooruit en houden rekening met het seizoen en wat er speelt aan ontwikkelingen. Daarna nodigen we gericht IVN-leden en niet-leden uit te schrijven of te fotograferen voor een rubriek in Groenvoer.

De redactie houdt zich het recht voor ingezonden artikelen te redigeren.

Misschien vind jij het interessant om (incidenteel) iets voor Groenvoer te schrijven of te fotograferen? Laat het weten via groenvoer@ivn-apeldoorn.nl

Overname van artikelen is toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur en de redactie.

Redactie

Greet Bothe (coördinatie en vormgeving), Ten Gevers (foto- en eindredactie), Yvonne Zwikker, Ria Brouwers, Saskia Kattemölle, Wolter Termaat, Jenneke v.d. - Craats, Monic Breed (tekstredactie).

Verspreiding Groenvoer: Harris Couwenberg, Wim Rademaker e.a.

Aan dit nummer werkten mee: Frans van den Born, Anton Dekker, Hans Hogenbirk, Annelies de Jong, Chantal Meyerink, Ernst Jan Mulderij, Hayco Schoemaker, Gert Reijnen, Maarten Slot.

Het Oranjepark, het oudste park van Apeldoorn, is altijd nog zeer in trek, zoals ook uit dit zomerse beeld blijkt. © Yvonne Zwikker

Inhoud

- 3 Voorwoord en Ode aan de parken
- 4 Parken door de eeuwen heen
- 6 Ecologisch groenbeheer van de parken

Historische parken

- 7 Beekpark
- 8 Paleispark Het Loo
- 9 Oranjepark
- 10 Wilhelminapark
- 11 Verzetstrijderspark
- 12 Prinsenpark
- 13 Het Spainkbos
- 14 Park GGNNet
- 15 Groot Schuylenburg

- 16 Biodiversiteit in parken

Parken met voor elk wat wils

- 17 Matenpark
- 18 Mheenpark
- 19 Vellertheuvel

- 20 Overzicht van de parken

- 22 Zuiderpark

- 23 Beleef de parken - winter en lente

Bosparken en met bijzondere natuur

- 24 Berg en Bos
- 26 Dennenheuvel - Philipsbosje
- 27 Koningspark Kerschoten
- 28 Orderbos
- 29 Sprengenpark
- 29 Walterbos
- 30 Westenenkerpark
- 31 Landgoed Woudhuizen
- 31 Park Woudhuizen

- 32 Beleef de parken - zomer en herfst

Nieuwe natuur

- 33 Amaliapark
- 34 De Goudvink
- 35 Park Hotel Apeldoorn
- 35 Zonnehoeve
- 36 Park Zuidbroek
- 37 De Ijsvogel
- 38 Kanaalpark
- 39 Filosofenpark
- 39 Waterbronpark

- 40 IVN Apeldoorn

Voorwoord

De groene omgeving in de stad Apeldoorn wordt voor een aanzienlijk deel bepaald door de parken. De door het IVN gehouden inventarisatie, met een indeling in vier soorten parken, heeft een indrukwekkend resultaat opgeleverd: een lijst van parken, groot en klein, natuurlijk en strak en heel divers qua inrichting. Parken waarin bomen, struiken, wilde flora, gazons, vijvers en beken de sfeer en het beeld bepalen.

Uiteraard zorgen de bomen in de parken voor de structuur van de ruimte waarmee nagenoeg de hele ecologie samenhangt. Flora en fauna, of het nou gaat om paddenstoelen, vogels, insecten, alles functioneert alleen maar bij de gratie van het voorkomen van veel bomen.

De parken zijn in feite de grote groene oases in de stenen ruimte waar o.a. koelte of rust is te vinden: de aircos van de stad die steeds belangrijker worden. Parken en lanen zijn met elkaar verbonden in een Groene Mal, de groenstructuurkaart van Apeldoorn. Om het veranderend klimaat - waaronder droogte - de baas te blijven moeten bomen goed kunnen blijven groeien want het zijn grote verdampers van water. Naast de voorkeur voor inheemse bomen komen er ook steeds meer exotische soorten die het hier goed doen.

Ga op pad en ontdek bijvoorbeeld de Goudvink, het jonge park Zuidbroek of het Verzetsstrijderspark. Wat een contrast door 150 jaar verschil! Veel leesplezier!

Anton Dekker

(Boomspecialist bij het groenbeheer en -beleid van de gemeente Apeldoorn. Sinds zijn pensionering is hij docent bij de Bomencursus van IVN Apeldoorn).

Ode aan de Parken

In Apeldoorn vind je tientallen parken. Steeds als de bebouwing uitbreidt, komt er ook een park bij. Zo hebben alle wijken hun eigen park en parkjes, allemaal anders van aard.

Soms zijn ze als groene linten met elkaar verbonden, en via de bermen, de groene lanen en paden staan zij in contact met het buitengebied.

Mheenpark in de winter

© Yvonne Zwikker

Het themanummer van Groenvoer-nummer Winter 2022 Jaargang 46-4 bracht in woord en beeld een Ode aan de parken. De oplage van 700 stuks werd wijd verspreid en de reacties van vele kanten waren lovend en waren aanleiding om eens met een aantal mensen in de gemeente Apeldoorn aan tafel te gaan. Inmiddels komen er verschillende lijntjes samen en worden er allerlei parken voorzien van welkomstborden: er is zoveel te zien en te beleven in alle jaargetijden in de parken.

Oranjepark in de lente

© Willem Kuijpers

Park Kerschoten in de zomer

© Yvonne Zwikker

IVN Apeldoorn heeft ervoor gekozen relaties, de nieuwe leden en cursisten van de cursussen welkom te heten met een Ode aan de parken (een herdruk van 500 stuks).

Welkom in de IVNafdeling en ook in de enorme variatie aan parken die Apeldoorn rijk is. Er zijn oude historische parken voor 1900 en er is nieuwe natuur. Er zijn bosparken, stadsparken, wandelparken en parken voor sport en spel. De meeste hebben waterpartijen: vijvers, sprengen en beken, het Apeldoorns Kanaal of de Grift.

Wilhelminapark in de herfst

© Yvonne Zwikker

Laat deze uitgave een stimulans zijn om zelf op stap te gaan. Genieten van het groen is tenslotte het allerbeste eerbetoon aan de parken in Apeldoorn.

Projectteam heruitgave Ode aan de parken 2023

Geschiedenis en betekenis van parken door de eeuwen

Loop in een langzaam tempo door parken in Apeldoorn en verwonder je over de verschillende sferen die je ervaart. De parken in de stad vertellen verhalen over het leven vroeger en nu. Zie hoe er door de eeuwen heen andere keuzes zijn gemaakt in ontwerp, in soorten bomen en beplanting. Ontdek historische verhalen over grafheuvels, herdenkingsmonumenten en kunst. Voel de romantiek als je door het groen langs slingerende paden en waterpartijen loopt, en laat je meenemen in parken met ruimte voor sport en spel. Of zie hoe er mensen met honden wandelen en een praatje maken met elkaar. Het zijn aparte werelden in een afgebakend gebied in de stad. En overal is leven, zichtbaar en ook verborgen. Kijk maar tussen het groen, in de bodem en in de lucht en luister naar de geluiden om je heen.

Het ontstaan van parken in Nederland

In de 16e eeuw was er al aandacht voor de aanleg van stadsgroen. Het begon met bomenaanplant langs lanen. Bij de herinrichting en uitbreiding van de stad volgden plannen voor meer openbaar stadsgroen met wandelpaden om te flaneren, waarbij stadsbesturen niet voor elkaar wilden onderdoen. In de 17e eeuw breidde dit zich uit tot de voorlopers van onze stadsparken.

In de 19e eeuw kregen tuinarchitecten invloed op de aanleg van stadsparken en werden parken ontworpen om de stad te verfraaien. In steden kwamen die parken op de plek van voormalige begraafplaatsen en op oude muren en vestingwerken zoals in Utrecht en Amersfoort. Ook werden buitenplaatsen en landgoederen aan de rand van de stad verkocht aan gemeentebesturen en opengesteld voor burgers.

Tuinarchitecten volgen veranderingen in de tijd

De Engelse landschapsstijl met romantisch slingerende paden en waterpartijen deed zijn intrede en is door de familie Zocher toegepast in bijvoorbeeld het Vondelpark in Amsterdam. In die tijd van industrialisatie met slechte sociale omstandigheden groeide ook de behoefte om de leefomgeving van arbeiders te verbeteren en om het volk op te voeden. Parken werden aangelegd met sportmogelijkheden, muziektenten voor muziekkuitvoeringen, beeldentuinen en ontspanningsmogelijkheden.

In de 20e eeuw werden verschillende stijlen gecombineerd. Er kwamen stadsparken, sportparken, heemtuinen, botanische tuinen, speeltuinen in het groen met kinderboerderijen, waterpartijen en groene uitlaapplekken voor honden.

En nu in de 21e eeuw staat het stadsgroen weer volop in de belangstelling door de gevolgen van de klimaatverandering met extremer weer qua droogte, tropische warmte en wateroverlast. Mensen beseffen dat een groene omgeving belangrijk is voor koelte, wateropvang en versterking van de biodiversiteit. De inrichting van parken en groen helpt om deze gevolgen te beperken.

De parken in Apeldoorn

Apeldoorn was lang een dorp aan de rand van de Veluwe. Onze parken zijn van veel latere datum dan de parken in de steden. De aanleg van villawijk De Parken startte in de 19e eeuw op de plek van de landgoederen De Pasch, De Vlijt (Marialust) en Sophia's Hoeve. De Engelse landschapsstijl met muziektent zien we terug in de vier bijbehorende parken Oranjepark, Wilhelminapark, Verzetsstrijderspark en Prinsenspark. Deze stadsparken zijn rijksbeschermd groen erfgoed, wat specifieke eisen stelt aan het beheer.

Mheenpark

© Yvonne Zwikker

Park Zuidbroek

© Willem Kuijpers

Een groot centraal park

De nieuwe wijken in het zuiden, oosten en noorden van Apeldoorn zijn voor een groot deel ruim van opzet met een groot centraal gelegen park. Er is veel groen, water en er zijn wandelpaden en mogelijkheden voor sport en spel, zoals het Mheenpark, het Matenpark en recent Park Zuidbroek. Een heemtuin, kinderboerderij en speeltuin zijn onderdeel van een aantal parken.

De Groene Mal

Bij het ontwerpen van uitbreidingen in de stad is in Apeldoorn steeds meer rekening gehouden met het verbeteren van de biodiversiteit. Er is aandacht voor corridors waarlangs dieren en planten zich kunnen verplaatsen naar andere groene delen van de stad. Grote parken zoals Zuidbroek en het Woudhuispark maken onderdeel uit van de verbinding naar buiten. In 2001 is het groenbeleid van Apeldoorn uitgewerkt in de Groene Mal. Daaronder valt het realiseren en versterken van meer groen én blauw (water) in en om de stad. Zoals in het Filosofenpark waar in 2018 het eerste Tiny Forest door kinderen is aangeplant met wel 650 bomen en struiken. Sprengen en beken in kleine en grote parken maken daar ook een belangrijk onderdeel van uit. Dat is bijvoorbeeld te zien in het Amaliapark waar de Grift weer boven de grond stroomt en in het Waterbronpark in Orden met een poel en een spreng.

De bezoekers

Er is onderzoek gedaan naar hoe verschillende bevolkingsgroepen gebruik maken van parken en het zal niet verrassen dat er veel verschillende redenen zijn. Mensen gaan naar een park om te genieten van de natuur, voor ontmoeting, recreatie, voor sport, voor ontspanning en meditatie.

Park Berg en Bos

© Saskia Kattermölle

Parken zijn al eeuwenlang een inspiratiebron voor schilders en in onze tijd ook voor fotografen. Kunstenaars hebben ons anders naar groen leren kijken. Parken worden ook gebruikt om kunst ten toon te stellen, zoals in het Sprengpark en in Park belastingkantoren.

De schoolgidsen van IVN Apeldoorn maken gebruik van parken om de natuurlijke nieuwsgierigheid naar alles wat leeft en groeit in de natuur te stimuleren. Kinderen leren spelend in een park, beleven de natuur en zijn met elkaar in beweging. Dat verbetert hun welzijn en gezondheid. Een positief gezondheidseffect is bij alle leeftijdsgroepen te zien bij het beleven van groen in de directe omgeving.

Met IVN insecten zoeken

© Saskia Kattermölle

Ecologisch groenbeheer van de parken

Voor een gezonde stad is groen essentieel. De huidige tijd heeft veel uitdagingen voor het beheer van de parken. Denk aan droogte, hittegolven, wateroverlast en bedreiging van de biodiversiteit. Een samenhangend ecologisch beheer biedt kansen om de parken toekomstbestendig te maken. Daarom is het nodig om andere keuzes te maken dan de afgelopen tientallen jaren is gedaan. De afdeling groenbeheer van de gemeente Apeldoorn ziet het als een belangrijke taak om samen met experts en medewerkers deze weg te gaan. Ook ziet de afdeling het als haar taak om in gesprek te blijven met burgers van Apeldoorn als de gebruikers van de parken.

Verbeteren groeimogelijkheden bomen

Er wordt nu nog meer ingezet op het verbeteren van de groeimogelijkheden van bomen door bodemverbetering. Bomen hebben een groeiplaats nodig die jarenlang onaangeroerd kan blijven. Verdichting van de bodem van de groeiplaats door maaimachines, evenementen in een park of het gebruik van ander zwaar materieel verslechtert de groeimogelijkheden. Daarom is er nu voor gekozen om onder de kroon van bomen niet te maaien, maar om wilde planten in te zaaien. Waar het mogelijk is worden de onderste takken van een boom niet meer verwijderd. Bokashi (gefermenteerde bladeren) dat in de herfst onder de bomen wordt aangebracht, geeft grondverbetering met meer bodemleven en houdt vocht vast. Soms kunnen grote bomen op stam afsterven zodat er nestmogelijkheden zijn voor bijvoorbeeld spechten en andere houtbewoners, zoals schimmels, korstmossen en insecten.

Groeiplaats met wilde bloemen

© Saskia Kattemölle

Wanneer bomen aan het einde zijn van hun leeftijd, worden er niet automatisch dezelfde bomen aangeplant. Er kan als vervanging gekozen worden voor andere boomsoorten, die beter tegen klimaatverandering kunnen. Bijvoorbeeld zomerlinde, plataan, esdoorn of tamme kastanje. Of voor dezelfde soort bomen, maar dan gekweekt van zaad dat beter is aangepast aan de nieuwe omstandigheden.

Meer diversiteit en wilde bloemen in de borders

Nieuw beleid is om niet meer te schoffelen in bloembedden, maar om een bodembedekkende beplanting aan te brengen en de grond te verbeteren door bijvoorbeeld Bokashi.

Vaste en wilde planten komen in borders en ook op veel plekken in plaats van gras. In historische, rijksbeschermde parken zoals het Oranjepark worden bewust de oude plantenschema's met gecultiveerde planten aangehouden.

Bokashi om te verspreiden

© Saskia Kattemölle

In het Beekpark zijn in de borders lavasteentjes aangebracht om water vast te houden. In droge zomers is het verschil goed te zien tussen de uitbundige bloei in de borders en het gele gras aan de overkant.

Waterbeheer

Wadi's helpen in verschillende parken om water op te vangen zodat overlast wordt voorkomen. Het waterschap gaat over het beheer van al het water in vijvers en sprengen in de parken. Waar het kan, worden niet meer alle taluds kaal gemaaid. Begroeiing blijft staan om water vast te houden. Het water blijft beter op peil, wat op zandgronden extra belangrijk is.

Natuurlijke groei beuk

© Saskia Kattemölle

Circulair beleid

Het streven is om in te zetten op hergebruik van materialen. Zoals bij de restauratie van Paleis Het Loo het hout van gekapte beuken gebruikt is voor een parketvloer in het paleis. Ook wordt hout ingezet voor bankjes, tafels en afrasteringen.

In grotere percelen kunnen afgevallen takken blijven liggen. Dat geeft een schuilplaats voor allerlei insecten, vogels en andere dieren en verbetert het bodemleven.

Historische parken

Beekpark - een rustpunt aan de rand van het centrum

Het Beekpark is een overblijfsel van tuinen van voorname huizen. Op deze plek betrof het onder andere een tuin van een notaris, van de burgemeesters D. Bas Backer en van H.P.J. Tutein Nolthenius. Het park is vernoemd naar de Dorpsbeek of Badhuisspreng die water aanvoerde voor het badhuis en bluswater voor het centrum van Apeldoorn. Het Beekpark is een groene schakel tussen Orpheus, de Grote Kerk en het centrum. Het is ook met regelmaat een aantrekkelijke plek voor kleinschalige evenementen.

Oude bomen

In het iets opgehoogde park hebben oude bomen een prominente rol. Bij de herinrichting eind jaren negentig van de 20e eeuw verdwenen de heesters voor meer doorzicht. Een voet- en een fietspad doorsnijden het park. De loop van de Badhuisbeek, ook wel Dorpsbeek genaamd, is weer zichtbaar gemaakt, maar water ontbreekt.

In het vroege voorjaar als het licht de bodem nog kan bereiken breiden de stinzenplanten zich steeds meer uit onder de oude bomen. Aan de zijde van het centrum staat een Beatrixlinde, aangeplant op 31 januari 1988 ter gelegenheid van de 50e verjaardag van koningin Beatrix.

Oude bomen met folly

© Yvonne Zwikker

Folly

© Yvonne Zwikker

Folly

Veluws water en wind inspireerden de Apeldoornse architect Ed Euser en de kunstenaar Tirza Verripstot het ontwerpen en realiseren van de folly, die vier meter hoog is en dertien meter breed. Wie op een bankje in de hoek gaat zitten hoort de geluiden van wind en water (als de installatie het doet). Kristalhelder voorgebroken glas geeft beschutting. Een steeds groter wordend bladerdak van blauwewegen zorgt in het voorjaar voor een kleurrijk effect

Nieuwe bomen

Het beeld van het dansende hert met de jager, in het zuidelijkste deel van het park aan de andere kant van het voetpad, wordt omgeven door valse Christusdoorns, of Gleditsia's. Het zijn ranke bomen met een ijle kroon en fijn geveerd blad dat reageert op de wind. De bladeren hebben een warme gele herfstkleur. In 2020 is er in het kader van nieuw ecologisch beheer een nieuwe kleurrijke bloemenborder met grassen aangelegd rond deze bomen. Lavasteentjes houden de grond vochtig.

Neem de tijd voor dit parkje

Op warme dagen kun je de koelte opzoeken onder de grote bomen en tegelijkertijd genieten van het licht door de bladeren en van alle kleuren om je heen. In het interactieve kunstobject de folly kan je zitten en met al je zintuigen de ruimte om je heen waarnemen.

Jager en hert, Gijs Assmann

© Annelies de Jong

Historische parken

Paleispark Het Loo – om in te dwalen en te verdwalen

In het Paleispark kun je uren, ja zelfs dagen, dwalen. Ga maar na: de lengte van de paden en de wegen is bij elkaar 160 kilometer; de oppervlakte is 650 hectare. De parkachtige delen in Engelse landschapsstijl gaan op soepele wijze over in naald- en loofbossen. Het is er in alle seizoenen prachtig.

Koninklijke initiatieven

Op zoek naar een plek om zijn hobby, de jacht, uit te oefenen, kocht Prins Willem III in 1684 kasteel Het (Oude) Loo, dat toen al wel 200 jaar oud was. Het slot lag gunstig op de ruige Veluwe, maar was te klein. Een jaar later startte de bouw van Paleis Het Loo. De woeste gronden zijn vanaf 1807 op initiatief van Koning Lodewijk Napoleon omgevormd tot landschapstuinen. Late koningen hebben de verfraaiing van het Paleispark voortgezet. Het park is onderdeel van het Kroondomein dat tegenwoordig eigendom is van de Staat. Kasteel Het Oude Loo wordt verhuurd aan koning Willem Alexander die het in 2022 heeft opengesteld voor een groep Oekraïense vluchtelingen.

Hoge veldvijver met theepaviljoen © Willem Kuijpers

Vijvers en sprengen

Drie vijvers bepalen het karakter van het centrale en oostelijke deel van het park. Omzoomd door metershoge rododendrons en een variatie aan bomen zijn zij nu het domein van dikke karpers en forellen, eenden en ganzen. Het badhuis en het botenhuis suggereren dat vroegere bewoners van het paleis hier ook gezwommen en gevaren hebben. Het water wordt aangevoerd via een stelsel van gegraven sprengen; bij de sprengenkoppen zie je het uit de grond borrelen. De oude sprengen dateren uit de 15e en 16e eeuw; zij moesten de toen op het terrein gelegen watermolens van water voorzien. De Concordia- en de Paraplu-sprengen zijn eind 17e eeuw aangelegd om de fontein te voeden. Van de parkaanleg werd wel gezegd dat 'je van het ene schilderij in het andere moest lopen'.

Ommetje in het Achterpark
Ommetje Achterpark en Paleispark

Jachtslot

© Willem Kuijpers

Kasteel en doolhof

Absoluut een schilderij is het park met kasteel Het Oude Loo. De azalea's en rododendrons langs de kasteelgracht bloeien volop wanneer dit deel van het park in het voorjaar open is. Net als de zakdoekjesboom en de wilde hyacinten. In de doolhof van beukenheggen kun je verdwalen.

Bossen met de kampioen van Nederland

Verdwalen kun je ook in het westelijk deel van het park waar uitgestrekte bossen uitnodigen tot lange wandelingen. De stuwwal en het Wilhelminadal, gevormd door de natuurkracht in de laatste ijstijd, en de forten geven het landschap reliëf. Naaldbomen, beuken en eiken wisselen elkaar af. Achter de Koninklijke Stallen staan imposante Douglassparren, een daarvan is met een lengte van ruim 50 meter de hoogste boom van Nederland.

Sprengen bij Het Loo

© Willem Kuijpers

Historische parken

Oranjepark - honderdvijftig jaar oud en springlevend

Met een leeftijd van anderhalve eeuw is het Oranjepark het oudste stadspark van Apeldoorn. Toch is het springlevend. Op een mooie dag blijft geen bankje onbezet, en voor veel evenementen vormt het park het imposante decor, of dat nou de jaarlijkse 4 mei-herdenking is of een van de vele optredens in de muziektent.

Van landgoed naar villawijk

Tot 1874 lag hier Landgoed De Pasch. Steenfabrikant Hendrik Christiaan Van der Houven van Oordt uit Heerde kocht dit om enkele villa's te bouwen en te verkavelen als bouwgrond.

Daar was wel vraag naar. Welgestelden, fabrikanten, ambtenaren en mensen die terugkeerden uit de koloniën, werden de eerste bewoners van villawijk De Parken. De koper van het landgoed beloofde ook een wandelpark van 4 hectare aan te leggen, dat van Koning Willem III Oranjepark mocht heten. Landschapsarchitect Hogeweg uit Zutphen ontwierp het park in de destijds zo populaire Engelse landschapsstijl, met slingerende paden, uitgestrekte gazons en een langgerekte gebogen vijver met fontein. In mei 1876 werd het park feestelijk in gebruik genomen. De koning was er ook bij.

IVN Project
Parken
Apeldoorn

Ligt in: De Parken, Noord
Bij: Kerklaan, Regentesselaan,
van Hoeven van Oordtlaan

Imposant en divers

Veel bomen in het park zijn meer dan een eeuw oud. De 120-jarige wintereik is de dikste van allemaal, een blikseminslag heeft hij overleefd. Vlakbij hem kronkelen de takken van de magnolia laag over het gras. De moeraseik is een van de meest monumentale bomen van het park; zijn onderste takken als twee armen breed uitgespreid. De tulpenboom en de vaantjesboom komen nog maar net kijken.

Her en der staan de bomen in groepen van dezelfde soort bij elkaar, beuken in een cirkel of eiken in een willekeurig clubje. De oude en de nieuwe bomen, de groepen en de eenlingen geven met elkaar het park zijn allure. Als in de lente duizenden krokussen hun kopjes boven de grond steken kleurt het Oranjepark paars en wit. Daarna wordt het geel van de narcissen en 's zomers zorgen de bloeiende planten in de perken voor een kleurig palet.

Wandelpark - plus

De grondleggers hadden een wandelpark voor ogen, maar mede dankzij de centrale ligging is het veel meer. Wie in Apeldoorn woont of op bezoek is komt bijna als vanzelf bij het Oranjepark. Je fietst erlangs, loopt erdoor. Het park vormt een rustpunt in de stad, maar het kan ook bruisen van activiteiten.

Historische parken

Wilhelminapark - een plaatje omzooimd door villa's

Als een lijst om een schilderij liggen de villa's van het Wilhelminapark om het groen. De langgerekte vijver, die al voor 1875 als waterpartij bekend was, doorsnijdt het park. Een rustiek houten bruggetje verbindt de twee zijden.

Ter ere van de prinses

Het Wilhelminapark is het kleinste van de vier parken in het centrum van Apeldoorn. Evenals het Oranjepark was ook dit park een initiatief van ondernemer H.C. van der Houven van Oordt, die het op de 10e verjaardag van prinses Wilhelmina aan de gemeente Apeldoorn schonk. Een herinnering aan de 18e verjaardag van koningin Wilhelmina is de Wilhelmina Linde. Hij wordt beschermd door een smeedijzeren hekwerk in Art Nouveau-stijl, met gestileerde bloemmotieven.

IVN Project
Parken
Apeldoorn

Ligt in: De Parken, Noord
Bij: Wilhelminapark,
Gen. Van Heutszlaan

Hoewel de moederboom van deze conifeer dood is, zijn de 'afleggers' inmiddels uitgegroeid tot volwassen bomen die één grote kroon vormen. Afleggers zijn takken die doorbuigen tot de grond en gaan wortelen. Verschillende bomen in het park zijn al vervangen door nieuwe bomen.

Herfst in het Wilhelminapark met zicht op de H.P.J. Tutein Noltheniusbank

© Yvonne Zwikker

Bomen die komen en gaan

De Amerikaanse eik is één van de dikste en grootste in Nederland. Naast eiken van diverse soort, staan er groene en bruine beuken, een suikeresdoorn, moerascipres, watercipres, een amberboom en een prieelberk. Markant is de Lawson cipres, ook wel Californische cipres geheten, midden in het park.

Recent is op de plek van een afgestorven rode paar-denkastanje een groenblijvende steeneik aangeplant, die in de winter opvalt tussen de kale bomen. Ook ro-dodendrons en enkele taxussen ontbreken niet.

Kleurige bloemen in een groene oase

In het voorjaar zorgen krokussen in het gras voor een feestelijk tintje. Aan de zuidzijde van het park, nabij de grote watercipres, ligt een fraai bloemenperk dat ieder seizoen een andere kleur heeft.

Deze kleine groene oase trekt door bloeiende bomen, zoals de acacia's, insecten aan, waar weer vogels op afkomen.

In geen enkel park in deze wijk ontbreken eekhoorns. Op het water zijn wilde eenden en meerkoeten te zien, boven het water libellen en in het water kwakende kikkers.

Het Wilhelminapark is onderdeel van een ecologisch lint dat van het Oranjepark naar het Prinsenveld loopt, waarlangs plant en dier hun plek kunnen vinden.

Door de afwisselingen van grasvelden, heesters en monumentale bomen valt er vanaf bankjes, waaronder een historische stenen bank, van veel verschillende doorkijkjes te genieten.

Wilhelminialinde (1898) met hekwerk

© Yvonne Zwikker

Historische parken

Verzetssrijderspark - statige villa, sfeer van een landgoed

Lange zichtlijnen doorsnijden het Verzetssrijderspark vanaf Villa Marialust: langs de villa, Koetshuis, oude bomen, rododendrons, vijver met Kwartjesfontein naar het Wilhelminapark en het Prinsenspark en met zicht op monumentale huizen in de wijk De Parken. Achter de villa verscholen is een volgens nieuwe inzichten ingerichte beekbedding van de Grift, waar water wordt vastgehouden, en waar kinderen kunnen spelen.

Verleden van industrie en industriëlen

In het park loop je in feite op het voormalige terrein De Vlijt dat rond 1820 een industrieterrein was. De bedrijvigheid van twee gemoderniseerde papiermolens verschaftte aan zeventig arbeiders werk. De Grift leverde de waterkracht voor de molens. Villa Marialust dateert uit 1824. Het is een van de weinig overgebleven buitens uit de geschiedenis van Apeldoorn. Het huis heeft veel verschillende eigenaren gekend.

Omstreeks 1970 beseften Apeldoorners dat we geen plek hadden om verzetshelden te gedenken. En zo kreeg het park rondom Villa Marialust de naam Verzetssrijderspark. De gedenktegels dragen de namen van verzetsstrijders.

Engelse landschapstijl

Het Wilhelminapark, het Verzetssrijderspark, het Prinsenspark en het Oranjepark zijn met elkaar door waterlopen verbonden. Ze maken deel uit van de unieke wijk De Parken en zijn alle vier aangelegd in de toen gangbare Engelse landschapstijl met onder andere gebogen paden, kortgeschoren grasperken, soms bloemenborders, heesters en bomen. Naast inheemse eiken en beuken zijn er ook bijzondere uitheemse bomen aangeplant zoals een moseik en een doodsbenderboom. Veel bomen hebben op basis van hun leeftijd een monumentale uitstraling. Vlak voor de villa staan de oudste beuken uit Apeldoorn, imposante sfeermakers.

Water, oude bomen, eekhoorns en vogels

Wandelend door het vogelrijke Verzetssrijderspark loop je in door het rijk beschermd erfgoed waartoe de

Oude bomen hebben rimpels

© Yvonne Zwikker

wijk De Parken behoort. De grote bomen met een respectabele leeftijd zijn het bekijken waard. Aan ribbels op bepaalde stammen is te zien dat ze het zwaar hebben door het gewicht van stam en kroon. Een eekhoorn langs een stam zien sprinten is niet bijzonder. In de omheinde weide staat een wereldboom met een hek eromheen, zodat de grasmaaiers de stam niet kunnen beschadigen. De fontein met de vijver is een trekpleister voor fotografen en in een koude winter voor schaatsers. Achter de villa vind je een treurbeuk waaronder het goed toeven is bij heet weer. In de herfst kun je aan de dopjes ontdekken dat er een moseik staat. Langs de Grift kun je een ijsvogel tegenkomen. Steek de Grift over via de brug of bekijk het waterleven van dichtbij vanaf de uitnodigende stapstenen.

De kwartjesfontein

© Yvonne Zwikker

Historische parken

Prinsenpark - een park met herinneringen

Je moet wel veel fantasie hebben om hier de oorspronkelijke drinkplek voor dieren te herkennen. Dat is dan ook alweer even geleden. De natte plek waarin, dankzij de leemlaag in de bodem, het water bleef staan, werd begin 20e eeuw omgetoverd tot wandelpark.

Nog een park in De Parken

Het echtpaar Van Haersma de With kocht de grond om villa's te bouwen. Zij hadden het kunstje van Van der Houven van Oordt bij het Oranjepark afgekeken (zie aldaar). Om de buurt aantrekkelijker te maken kwam ook hier een mooi park. Gemeentearchitect Gerrit de Zeeuw leverde het ontwerp, opnieuw in de Engelse landschapsstijl. De jonkheer maakte de opening in 1903 niet mee, hij overleed in 1900. De douairière schonk het park in 1909 aan de gemeente. Ook dit park ligt te midden van ruim opgezette huizen, allemaal met zicht op het park. De wijk De Parken behoort tot de grootste en oudste villawijken in ons land en droeg ertoe bij dat het aanzien van het dorp Apeldoorn sterk veranderde. De wijk is in 2005 als beschermd stadsgezicht aangewezen.

Herinnering aan duistere tijden

Naast deze lichtvoetige herinnering is het Prinsenpark ook de plaats van aandenken aan duistere tijden. Sinds 2014 staat er het monument ter herdenking van de bijna 1300 mensen die omkwamen nadat zij, in januari 1943, van de Joodse instelling in het Apeldoornse Bosch in veewagons naar Auschwitz-Birkenau waren getransporteerd. Hun namen staan vermeld op de plaquettes aan weerszijden van het monument.

Elk jaar vindt hier op 21 januari de herdenking plaats, in samenwerking met de Prinsenhofschool die het monument heeft geadopteerd.

Het welbekende bruggetje

Blikvanger is de centraal gelegen vijver, met bijbehorend bruggetje. Oudere Apeldoorners herinneren zich nog dat zij bij hun rij-examen op dit bruggetje de hellingproef moesten doen. Lang lukte dat probleemloos, totdat - aldus de anekdote - de brug tijdens een rijexamen gedeeltelijk inzakte. Daarna moest er een ander plekje voor de hellingproef gezocht worden.

Afwisselende bomen

Het park bezit een fraai assortiment oude bomen. Het oostelijk deel is bosachtig met overwegend eiken en beuken. Rondom de vijver hebben veel bijzondere bomen een plek gekregen, waaronder een van de oudste en grootste platanen in Apeldoorn, een zilveresdoorn, een ginkgo, een bosschage van taxussen en een vederesdoorn. Het park is een prachtig wandelpark, de bankjes nodigen uit om er wat langer te vertoeven.

Historische parken

Het Spainkbos - oude grafheuvels midden in de wijk

Dit is een echt inloopbos, dat als een kleine, groene stip midden in de wijk ligt, vlakbij de Loolaan. De huizen grenzen direct aan het park en vanuit alle kanten zijn er toegangswegen naar het park. Je loopt langs brede paden met opvallend hoge bomen en ziet opeens grafheuvels opdoemen. Het is een korte wandeling door dit bos, maar wel een verrassende vanwege de grafheuvels en de stilte zo dicht bij het centrum.

Van tuin naar park

De naam Spainkbos is afkomstig van de psychiater directeur, Pierre François Spaink, die in juni 1893 aan de Loolaan zijn Hygiënische Pensioen Herstellingsoord voor zenuwzieken realiseerde.

De naam wordt later gewijzigd in sanatorium en tot 1945 neemt de inrichting alleen klasse-patiënten op. Als sanatorium heeft het voor velen een minder beladen naam dan 'krankzinnigen inrichting'.

Het Spainkbos is een overblijfsel van de grote tuin waar de patiënten konden wandelen. In 1970 wordt de inrichting als psychiatrische inrichting afgekeurd. Het gebouw en omliggend terrein wordt door de gemeente overgenomen.

Brede lanen, hoge bomen

© Ten Gevers

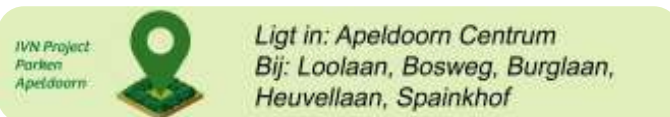
Grafheuvels in het groen

Vier grafheuvels in het Spainkbos zijn de stille getuigen van bewoning die waarschijnlijk dateren uit de bronstijd, 4000 jaar geleden. Ze zijn vrijgemaakt van begroeiing waardoor ze goed uitkomen. Apeldoorn is een van de Nederlandse gemeenten met de meeste grafheuvels, er zijn er al ruim 150 gevonden. Door onderzoek van stuifmeelkorrels uit de grafheuvels in het Spainkbos weten we dat hier destijds een open stuk heide was in een eikenbos. Interessant is dat de graven nog eeuwen in gebruik zijn gebleven. De hoogste grafheuvel was flink beschadigd door grafroof en jarenlang gebruik als crossheuvel. Ter bescherming is er een laag hekje omheen gezet en ook is er een informatiebord geplaatst. Een stenen geschiedenisbank vraagt aandacht voor deze bijzondere plek.

Klein maar fijn

Vroeg in het voorjaar fleuren sneeuwkllokjes de dorre bodem op en daarna daslook en steeds meer boshyacinten. Er staan overwegend eiken en beuken met een enkele grove den en Douglas.

Er is een eik met een diameter van 5 meter en een respectabele hoogte. Bij de ingang aan de Koppellaan vind je drie Robinia's. Klimop heeft zich genesteld in een aantal bomen maar ook als bodembedekker.

IVN Project
Parken
Apeldoorn

Ligt in: Apeldoorn Centrum
Bij: Loolaan, Bosweg, Burglaan,
Heuvellaan, Spainkhof

Grote grafheuvel en gedenkbankje

© Ten Gevers

De eekhoorn heeft zich hier gevestigd en ieder jaar hakt een grote bonte specht een nieuw nest. Ook boomkruiper en boomklever komen hier voor. Omwonenden horen hier wel de roep van een bosuil. Opvallend zijn de vele hulstbomen die vermoedelijk door vogels zijn verspreid.

De aan het bos grenzende scholen profiteren van deze groene oase. Vogelliefhebbers kunnen hier hun kennis opfrissen.

Winter, toegang vanaf Heuvellaan

© Willem Kuijpers

Historische parken

Park GGNet - een park met een onzekere toekomst

Zorginstellingen zoals Groot Schuylenburg en de voormalige St. Josephstichting wisten vroeger al dat een groene omgeving een heilzame werking had op mensen met psychische problemen. De bewoners woonden in een prachtig park, dat met de jaren alleen maar steeds mooier werd. Nu de bewoners van GGNet verhuizen is het onzeker wat er met dit fraaie landgoed zal gebeuren.

De grote verandering kwam daarna. Naast de ontwikkeling van medicijnen en therapieën kwam in 1953 de eerste psycholoog in dienst. De behandelingen verbeterden en het terrein werd minder gesloten. Het terrein heeft een cultuurhistorische waarde door de ontginning, de monumentale gebouwen maar ook door de ontwikkeling van de moderne psychiatrie. Veel psychiatrische patiënten vonden hun dagbesteding in het groen.

Van Hohenheim naar GGNet

De financieel draagkrachtige jurist J.P.G. Moorrees kocht 150 hectare woeste grond in het zuidoostelijk deel van het huidige Zuidbroek. Na de ontginning ontwikkelde een landbouwkundige neef van Moorrees een modelboerderij op het landgoed dat inmiddels de naam Hohenheim droeg. De witte villa dateert van 1846. In 1925 kochten de broeders Penitenten, na het mislukken van de modelboerderij, dit landgoed. Zij stichtten er de St. Josephstichting, een onderkomen voor rooms-katholieke krankzinnigen uit de noordelijke provincies, dat in 1927 in gebruik werd genomen. Na de naam St. Josephstichting volgden, onder andere door fusies, de namen De Wellen, Spatie en GGNet.

Moderne psychiatrie

In de Tweede Wereldoorlog waren er slechts 475 bedden beschikbaar voor 1250 patiënten.

Hertenkamp

Het autoluwe park heeft fraaie monumentale eiken-, beuken- en lindenlanen, ideaal voor de vele eekhoorns en vogels. Voor de vleermuizen zijn kasten aan bomen bevestigd. Overheersten er van oudsher eiken, beuken en linden, de laatste jaren zijn er een paar exoten op het terrein gekomen, zoals een tulpenboom en een zakdoekjesboom. Het hertenkamp is altijd een opvallend onderdeel van het park geweest. Ook al is het nu in verval, dit terrein is een belangrijke ecologische schakel, die natuur als een wig het stedelijk gebied in geleid en omgekeerd.

Parken veranderen

Begin 2024 zullen de laatste cliënten van GGNet naar Warnsveld verhuizen. Woningen en een AZC zijn in voorbereiding. De ene helft van het deelgebied zal de uitstraling krijgen van een oud landgoed en de andere helft wordt meer een parkbos.

Historische parken

Groot Schuylenburg - waar de geschiedenis nagalmt

Van welke kant je het terrein ook betreedt, in de lommerrijke lanen daalt de stilte neer. Er wonen hier dan wel 600 mensen, die begeleid worden door 1400 medewerkers, maar zelfs bij een feestelijke gelegenheid wanneer het plein vol stroomt en de muziek klinkt, ademt de omgeving een serene rust. Met een bakkerij, fietsenmaker, kwekerij, supermarkt, papiermakerij, brasserie en kinderboerderij lijkt het wel een dorp of een woonwijk. Sinds 1952 is Groot Schuylenburg een woonzorgpark. Mensen met een verstandelijke of een meervoudige beperking en gedragsproblemen wonen en werken op het terrein of gaan naar een dagbesteding. De groene omgeving bevordert hun welzijn. Is het een park? Of een bos? Een dorp of een zorginstelling? Het is alles in één, en bovendien een ingetogen plek met een aangrijpende geschiedenis.

Apeldoornsche Bosch

Die functie ligt in het verlengde van hoe het hier ooit begon. Het Apeldoornsche Bosch opende in 1909 de deuren om geesteszieken van Joodse afkomst te verzorgen. Zij woonden in paviljoens verspreid in het groen. Rust en ruimte in een landelijke omgeving zouden een heilzame werking hebben.

Het onderhoud van het terrein vormde onderdeel van de therapie. In de eerste jaren van de Tweede Wereldoorlog steeg het aantal patiënten tot bijna 1200 omdat Joden van de bezetter niet meer in niet-Joodse instellingen mochten worden opgenomen. In de nacht van 21 op 22 januari 1943 kwam er een gruwelijk einde aan de inrichting.

Plaquette herinnering 1943

© Ria Brouwers

Alle patiënten en 50 personeelsleden werden in vrachtwagens naar de gereedstaande goederentrein gebracht die naar Auschwitz reed. Velen stierven al tijdens de 12-daagse reis, anderen zijn bij aankomst gestorven.

In een van de oorspronkelijke gebouwen op het terrein is een Herinneringscentrum ingericht en in het Prinsenspark, elders in de stad, staat een herdenkingsmonument (zie pagina 12).

Lommerrijke lanen

© Ria Brouwers

Ligt in: Groot Zonnehoeve, Oost Bij: Zutphensestraat, Barnewinkel, Laan van Erica, De Voorwaarts

Groententuin

© Ria Brouwers

Bomen en dieren

Landschapsarchitect Van Nes heeft begin 1900 een bomenrijk park gecreëerd. Nu is het een bos met paviljoens in bouwstijlen uit verschillende periodes. Veel bomen hebben na 100 jaar hun maximale hoogte bereikt zowel langs de lanen als in de bospercelen. Bijzonder is de Fuldauerlaan met oude haagbeuken. Overall vinden eekhoorns nestgelegenheid en voedsel; steenmarters wonen er ook, zij zijn vooral 's nachts actief. Onderzoek naar vleermuizen laat zien dat er meerdere soorten aanwezig zijn, vandaar ook de nestkasten op verschillende plekken.

Vriendentuin

© Ria Brouwers

Dit bos, park, dorp is voor iedereen toegankelijk, ook met rolstoelen, en het is er goed toeven. Je kunt er wandelen, doorheen fietsen, iets drinken of eten. Wie meer wil weten over de bewogen geschiedenis van het terrein en haar bewoners kan de panelen volgen met een audiotour die gratis is te downloaden. Kijk op www.apeldoornschebosch.nl.

Biodiversiteit in parken

Sinds een aantal decennia staat vergroening van stedelijk gebied volop in de belangstelling. Ook de plaats en functie van stadsparken zijn onderwerp van onderzoek geweest. Het gevolg is dat naast de recreatieve en de landschappelijke waarde van stadsparken tegenwoordig veel belang gehecht wordt aan hun natuurwaarde. Deze natuurwaarde wordt voornamelijk bepaald door de biodiversiteit: de soortenrijkdom aan organismen. Natuur is de uitkomst van de samenhang van organismen met de niet-levende natuur, zoals bijvoorbeeld bodemtype en waterhuishouding. Die uitkomst ziet er steeds anders uit. Een park als het Orderbos op hoge zandgrond zal bijvoorbeeld een andere invulling hebben van de biodiversiteit dan het laaggelegen park Zuidbroek met zijn natte, kleiige bodem. Naaldbomen en klein springzaad versus elzen en rietorchis.

Variatie is de motor van biodiversiteit

Het aanwezige groen in de stadsparken staat aan de basis van de biodiversiteit. Van groot belang voor de biodiversiteit is de variatie in dat groen, zowel in leef-tijd en hoogte als in soorten. Door veel variatie is er een groot deel van het jaar voldoende en in kwaliteit gevarieerd aanbod van stuifmeel, nectar en vruchten. Dit is het basisvoedsel voor bestuivende insecten, zoals bijen en vlinders.

Ook de aanwezigheid van water in stadsparken is belangrijk. Het vormt leefgebieden voor amfibieën en reptielen. Als er aan de voorwaarde van voldoende variatie is voldaan, dan kan de biodiversiteit van een gebied snel toenemen. In park de Ijsvogel werden twee aangelegde poelen binnen een jaar bezet door allerlei planten, waterinsecten, amfibieën en libellensoorten. De ijsvogel vangt er zijn vis.

Daar profiteren andere dieren en planten ook van. Noten en bessen vormen voedsel voor vogels en kleine zoogdieren. Variatie in hoogte biedt schuil- en nestgelegenheid voor diverse vogels en kleine zoogdieren. Wezels vinden onder laaggroei behalve beschutting ook hun voedsel, zoals muizen en insecten. Muizen die weer leven van wormen, slakken en vruchten. Houtduiven en vleermuissoorten nestelen in volgroeide bomen, terwijl deze oudere bomen op zichzelf staande ecosystemen vormen met een eigen diversiteit aan mossen, korstmossen en insecten.

Bijzondere functie van parken

Biodiversiteit floreert bij een grote variatie in levende en niet-levende natuur. Daardoor ontstaat er een complexe natuur waarin organismen niet zo snel tot plaagsoorten verworden, zoals bijvoorbeeld de

eikenprocessierups. Ook het uitvallen van een soort kan gemakkelijker door andere soorten worden opgevangen.

Bijzonder is dat het groen in de parken juist aan bedreigde diersoorten kansen biedt. Een voorbeeld hiervan is het park Zuidbroek waar de bedreigde sleedoornpage in de sleedoornpopulatie haar eitjes afzet en zo voor nageslacht zorgt.

Ook voor veel andere organismen zijn parken het enige leefgebied in de stad. Door het creëren van wilde plantenzones in de parken en het ecologisch groenbeheer in de wijken neemt de soortenrijkdom toe en ontstaan er verbindingzones tussen natuurgebieden via de parken. En dat betaalt zich uit in het toenemen van bedreigde planten- en diersoorten en in een stabielere natuur.

Een grote biodiversiteit in stadsparken heeft een positieve invloed op natuurgebieden buiten het stedelijk gebied.

Parken met voor elk wat wils

Matenpark – een groene long met voor elk wat wils

Meteen een park aanleggen als nieuwe woningen verrijzen, is een goede Apeldoornse gewoonte. Dat was al zo toen in 1874 de wijk De Parken ontwikkeld werd. Honderd jaar later gebeurde het ook bij de bouw van De Maten. Het Matenpark vormt een groene long midden in de wijk.

Drassig land wordt stadswijk

Op drassig grasland tussen het Veluwemassief en de IJssel is vanaf 1971 een nieuw stuk Apeldoorn ontstaan: De Maten.

De naam herinnert aan het oud-Germaanse woord voor hooiland: mate of made.

Waar vroeger de boer een maat gras maaide, de hoeveelheid die hij in een dag met de zeis kon afsnijden, ligt nu een woonwijk voor ongeveer 30.000 mensen. Eerst moest dit drassige land worden drooggelegd. De beek, die destijds het water van de Veluwe naar de IJssel leidde, werd een wetering en er kwamen bergingsvijvers voor het overvloedige kwelwater.

De karakteristieke Veluwse boerderijtjes, op twee na, verdwenen. Van het puin zijn heuvels gemaakt die met leem en zand van de uitgegraven vijvers zijn afgedekt. Voilà, het Matenpark.

Door de speelse afwisseling van vijvers, bosschages, houtwallen, graslandjes en een boomgaard is een prachtig park ontstaan met veel soorten vogels, kleine zoogdieren, insecten en vissen. Aan de inwoners biedt het dertig hectare grote park voor elk wat wils. Je kunt er fietsen, wandelen, hardlopen over een parcours met stopplaatsen voor oefeningen, skaten op de skatebaan en jeux-de-boules. Een visvijver is toegankelijk gemaakt voor rolstoelen. Kinderen kunnen hun hart ophalen in de waterspeeltuin. En voor jong en oud is er de Kinderboerderij met geiten, pony's, schapen en kippen.

Heemtuin – troetelkind van IVN-Apeldoorn

Midden in het park is een heemtuin aangelegd, waar de oorspronkelijke flora en fauna van Apeldoorn en omgeving te zien is.

Voor de verschillende landschappen moesten de juiste bodemsoorten opgebracht worden. Er kwamen mengsels voor bos en bosranden uit Hoog Buurlo; een strooilaag van blauwgrasland uit Winterswijk werd gestort op het laaggelegen schiereiland. In de loop van de jaren ontsproten de voor iedere bodemsoort specifieke planten. Insecten, vogels, waaronder de sperwer en grote bonte specht, en kleine zoogdieren, zoals eekhoorns en mollen, volgden. Sinds 1984 onderhoudt IVN Apeldoorn de heemtuin.

Vanaf begin april tot eind oktober is de Heemtuin overdag gratis toegankelijk. In overleg met de IVN-beheerder zijn buitenlessen voor scholen en groepsexcursies mogelijk. Vanaf november is het gebied gesloten als rustplek voor de overwinterende dieren van het Matenpark.

Parken met voor elk wat wils

Mheenpark - leuk om bomen te leren (her)kennen

Sinds 1999 is in dit park een route van 2 km waarbij je 27 verschillende soorten bomen ontmoet, voorzien van naamkaartjes. Die route is ook op de IVN Routes app te vinden voorzien van wetenswaardigheden. Deze groene long van de wijk Zevenhuizen van 40 ha, is bijzonder uitnodigend wat bewegen betreft.

Mheenpark halve eeuw oud

In 1973 gingen draglines aan de slag om het Mheenpark te ontwikkelen. Twee jaar later was de basis van het park in de nieuwe wijk Zevenhuizen gereed. Die basis wordt gevormd door speelweides, vijvers, sloten, bomen, struiken, wilde flora, wandel- en fietspaden en een heuvel. Water in een park geeft een meerwaarde niet alleen voor watervogels en vissers. De vijvers zijn gegraven om regenwater tijdelijk op te vangen en bevatten voedselrijk water met vrij veel vis. Ze houden tevens het grondwater op peil. Vanaf de bruggen over het water heb je 's zomers mooi zicht op de waterlelies en treurwilgen. Na 50 jaar hebben de meeste bomen hun maximale hoogte bereikt en komen er vogels zoals de grote bonte specht en de boomklever voor, die bij oudere bomen horen, net zoals eekhoorns. Pogingen om iets in het park te bouwen stuiten op fel verzet van de omwonenden.

IVN Project
Parken
Apeldoorn

Ligt in: Zevenhuizen, Noordoost
Bij: Mheenlaan, Pinksterbloem,
Zilverschoon, Laan van Zevenhuizen

Bruggetje in het voorjaar

© Yvonne Zwikker

Voorjaar in het Mheenpark

© Yvonne Zwikker

Intensief gebruik

Het Mheenpark wordt vooral door de bewoners uit Zevenhuizen intensief gebruikt voor een ommetje of familie picknicks. Scouting heeft een onderkomen in het park en (basis)scholen beleven er hun buitenactiviteiten. Er is een skateparcours, een skatebaan en een tennisveld. Naast voetbalgoals op een weide is er sinds 2018 een uitgebreid obstacle parcours op initiatief van een buurtbewoner. De honden uitlaat plaats (HUP), een van de 140 in Apeldoorn, is een ontmoetingspunt voor de baasjes terwijl de honden zich prima met elkaar vermaken. Het is het enige park in Apeldoorn waar hete luchtballonnen mogen opstijgen. Als er ijs ligt biedt de vijver een winterfeest. De heuvel is zeer in trek na een pak sneeuw.

Mheenpark vijver

© Yvonne Zwikker

Parken met voor elk wat wils

Vellertheuvel - een park dat uitkijkt over de wijk

Het is niet over het hoofd te zien, de Vellertheuvel. Het heuvelachtige park steekt uit boven de wijk en van alle kanten lopen wijk en park in elkaar over met wadi's en boompartijen. Ooit een vuilnisbelt, heeft deze plek een tweede leven gekregen als buurtpark voor de nieuwbouwwijk Zuidbroek. Een modern, open park, met een geweldige blikvanger op de top van de heuvel.

Ooit meeuwendomein, nu mensendomein

Eind jaren 60 van de vorige eeuw waren alle stortplaatsen rondom Apeldoorn vol en omdat er op de plek van de Vellertheuvel toch al slib gestort was kwam er tussen 1963 en 1981 een laag van zes tot zeven meter huishoudelijk-, bouw- en sloopafval bij. Met de aanleg van de nieuwe wijk Zuidbroek kon dit niet zo blijven liggen. Afgraven kostte een vermogen.

Er kwam een vloeistofdichte hoes over het afval met daarop een 10 meter dikke laag zand. De gemeente verwachtte 'eeuwigdurend' water te moeten wegpompen, om verontreiniging van het grondwater te voorkomen. Vanaf 2015 bleek dat niet meer nodig, de peilwaarden gaven daar geen aanleiding meer toe en wordt het gemonitord voor de zekerheid. Krijgende meeuwen hebben plaatsgemaakt voor mensen in een aantrekkelijk wandel- en verblijfspark.

Het baken van de Vellertheuvel

© Ten Gevers

Een modern park

Alles is nieuw aan het Vellertpark. De heuvel waarvan het hoogste punt op 18 meter ligt is een mix van open weides, bloemenranden en bosschages met overwegend inheemse bomen en struiken. De berk voert de boventoon gevolgd door de wilg. Verharde wandel- en fietspaden doorkruisen het park. Op enkele plekken zie je nog de ontluchtingspijpen uit de grond steken. Bankjes zijn van beton en roestvrij staal. Op het hoogste punt heb je goed zicht over de wijk Zuidbroek. - Daar staat ook de blikvanger, het beeld van de Poema. In december 2007 werd op de parkheuvel het beeld Kooi-met-geen-poema-er-in van Maarten de Reus geplaatst.

Het kunstwerk is 12 meter lang, 9 meter hoog, bestaat uit 2000 meter staaldraad en weegt 3000 kilo. Van verre lijkt het kunstwerk inderdaad op een grote kooi met daarin het silhouet van een katachtig dier. Als je dichterbij komt, verdwijnt ook de gekooide poema uit het zicht. Onder het kunstwerk overzie je de hele wijk en zie je hoe het park overgaat in de straten.

Vellertheuvel

© Yvonne Zwikker

Meer dan wandelen

Vellertheuvel is een park om te wandelen, sporten en picknicken. Omdat het heuvelachtig is lijkt met zijn 7 hectare veel groter. Er zijn veel plekken gereserveerd voor activiteiten. Als er in de winter sneeuw ligt is dit een zeer geliefde plek om te sleeën. Op een uitkijkpunt staan twee reuzenschommels. In de lagere delen, in de berm langs het water zijn 's zomers orchideeën te vinden, vooral rietorchissen.

Opvallend is hoe het riet naar boven kruipt in de bosschages. Padden en kikkers kunnen via speciale tunnels in het fietspad veilig van hun overwinteringsplek tussen de struiken naar hun voortplantingsplek in de watergang. Langs de randen van het park zijn bij de woningen wadi's aangelegd om het regenwater op te vangen.

Door de grote diversiteit aan randen met ingezaaide bloemen kunnen insecten in het park nectar en stuifmeel vinden. Op hun beurt trekken zij weer vogels aan. Een park dus om je verrekijker mee te nemen.

Vellertheuvel

© Ten Gevers

Overzicht van de parken

Historische parken

Parken die veelal aangelegd zijn in een ver verleden (vaak voor 1900) en dat verleden weerspiegelen. En parken die op een andere manier een belangrijke historische waarde hebben.

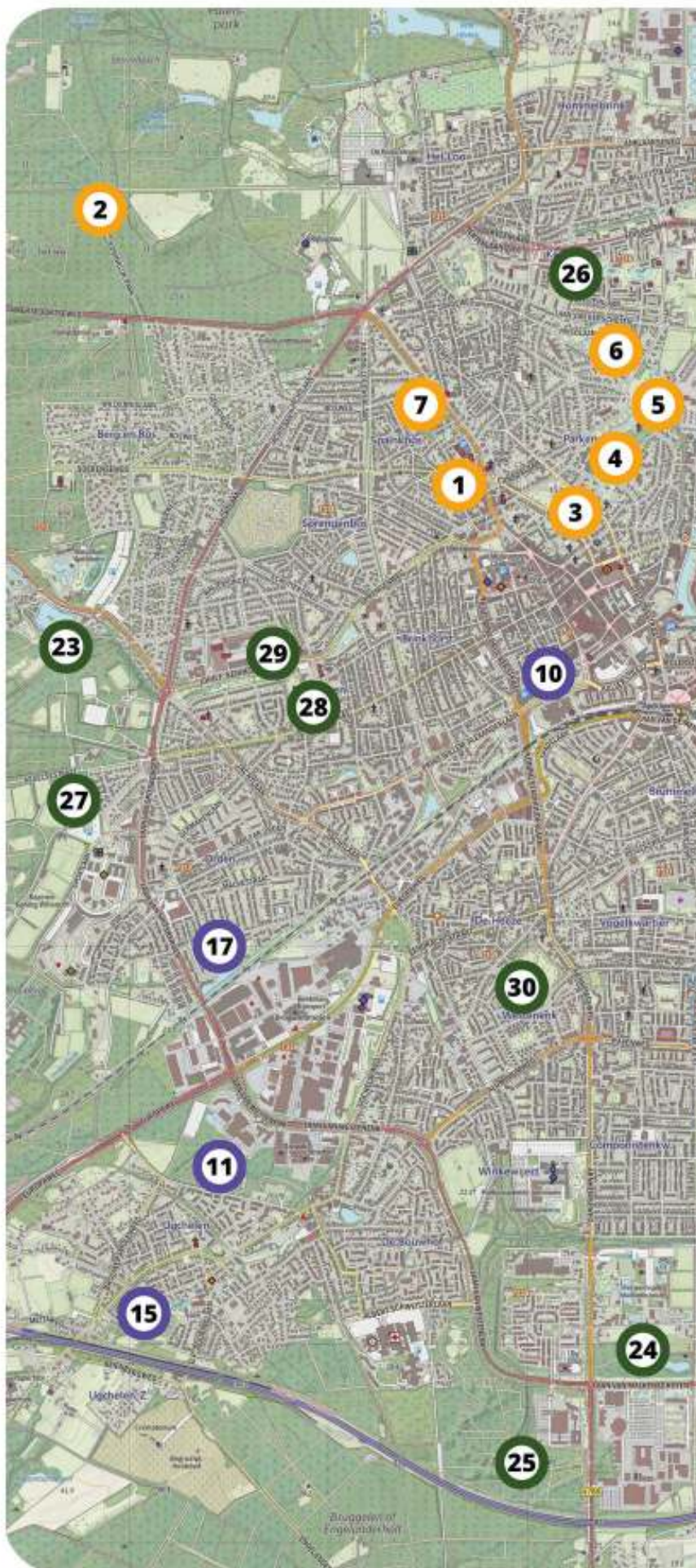
Beekpark	1
Paleispark Het Loo	2
Oranjepark	3
Wilhelminapark	4
Verzetstrijderspark	5
Prinsenpark	6
Spainkbos	7
Park GGNet	8
Groot Schuylenburg	9

Nieuwe parken

Onlangs aangelegde of vernieuwde parken.

Amaliapark	10
De Goudvink	11
Park Hotel Apeldoorn	12
Zonnehoeve	13
Park Zuidbroek	14
De Ijsvogel	15
Kanaalpark	16
Waterbronpark	17
Filosofenpark	18

Parken met voor elk wat wils

Grote, breed opgezette stadsparken met een variatie aan mogelijkheden in natuur, vijvers en recreatie voor jong en oud.

Matenpark en Heemtuin	19
Mheenpark	20
Vellertheuvel	21
Zuiderpark	22

Bosparken en parken met bijzondere natuur

Parken waarin park en bos in elkaar overgaan. En parken met een bijzondere rijkdom aan natuur, zoals bijzondere bomen.

Berg en Bos	23
Philipsbosje	24
Dennenheuvel	25
Koningspark Kerschoten	26
Orderbos	27
Sprengenpark	28
Walterbos	29
Westenenkerpark	30
Landgoed Woudhuizen	31
Park Woudhuizen	32

Parken met voor elk wat wils

Zuiderpark - toekomstig Arboretum

In 2017 plantten studenten van de Helicon bosbouwopleiding 164 jonge bomen van 147 verschillende boomsoorten. Hier krijgen studenten de kans soorten te leren (her)kennen. Het zijn zowel inheemse als niet inheemse bomen. In feite is dit het toekomstige Apeldoornse Arboretum.

Wijk-, kijk-, speel- en sportpark

Onderzoek heeft uitgewezen dat op de plek van het Zuiderpark 3000 jaar geleden al bewoning was. Sinds die tijd groeide de nederzetting van losse boerderijen omgeven door bos en later heide, naar woonwijk met nog later een park. In 1952 ontstaat het plan om in het gebied een wijk-, kijk-, speel- en sportpark aan te leggen als een werkvoorzieningsproject. De grond uit de vijver diende als ophoogzand voor het industrieterrein. In 1963 wordt het noordelijke deel van het park aangelegd en worden de eerste bomen geplant. Uiteindelijk is het Zuiderpark met 215 hectare een van de grootste parken in Apeldoorn.

Zuiderpark

© Yvonne Zwikker

Veranderend park

Een park is nooit af. In 2009 verandert het park door de komst van Dok Zuid, het grootste multifunctionele Kulturhus van Gelderland. In 2014 gaan de hoogspanningslijnen ondergronds en verdwijnen de masten, waar veel wijkbewoners blij mee zijn en wat een heel ander beeld oplevert.

Op 6 december 2018 stroomt de Kayersbeek weer door het park en kunnen wadi's het overvloedige regen-

water opvangen. In 2020 worden er op een aantal plaatsen struiken aangeplant, waaronder sleedoorns. Dat is belangrijk voor de sleedoornpage, een Rode Lijst vlinder, die in het park voorkomt. De imkersvereniging Apeldoorn-Ugchelen verzorgt een bijenstal in het park genaamd Bij-Zuid. In 2021 wordt een begin gemaakt met een assortimentstuin waar de wilde flora van Apeldoorn te bekijken zal zijn. Van 120 verschillende inheemse plantensoorten oogsten groenspecialisten van de gemeente jaarlijks de zaden, die later weer in mengsels verwerkt worden om uit te strooien op daarvoor geschikte plekken. De tuin is te vinden tussen de skatebaan en de hondenuitlaatplaats, grotendeels omgeven door lage meidoornhagen.

Grote variatie aan speel- en zitplekken

Voor de jongste bezoekers zijn er verschillende speelplekken met een grote variatie aan speeltoestellen. Naast een waterspeelplek, is er een plek met grote, houten speeltoestellen en in weer een ander deel van het park zijn stenen muurtjes gemetseld om over te klauteren. Er zijn veel uitnodigende picknickbanken. Daarnaast geven grote stenen een heel andere beleving om op te zitten. De oudere jeugd kan fitnessen, voetballen in een voetbalcourt, gebruik maken van een skatebaan en een fietscrossbaan. Aan de noordzijde bevindt zich een vijver waarvan de waterkwaliteit door het instromen van de Kayersbeek is verbeterd. Als het weer eens goed gaat vriezen kunnen hier de schaatsen onder gebonden worden.

Speelplek Zuiderpark

© Yvonne Zwikker

Thema

Beleef de parken - winter en lente

Bosparken en parken met bijzondere natuur

Berg en Bos - stadspark en natuurpark

Natuurpark Berg en Bos is gelegen op de flank van de oostelijke stuwwal van de Veluwe en zit vol met verhalen. Het verhaal van de ijstijden met smeltwaterdalen en grafheuvels uit de prehistorie. Het verhaal over leemkuilen, ijzerovens met ijzerkuilen en klapperstenen vanaf de 8e eeuw. Het verhaal van waterleidingen en baksteenovens voor Paleis Het Loo in de 17e eeuw. Het vertelt ook het verhaal van de ontginning van de Veluwe.

Een lange geschiedenis

Door het opschuiven van landijs in de ijstijden is er een groot hoogteverschil ontstaan op de Veluwe. In Berg en Bos is het verschil wel 30 meter. Na de ijstijden kwamen er oerbossen, die in de 16e eeuw verdwenen waren door de groeiende bevolking met landbouw en veeleest. Heidevelden en stuifzanden kwamen daarna.

Vijver vanaf terras Bosvijver

© Willem Kuijpers

Circa 1870 is begonnen met bosaanplant van onder andere grove den voor de mijnbouw. J.C. Wils verkocht landgoed Berg en Bos in 1917 aan de gemeente Apeldoorn voor stedenbouwkundige plannen. Deze plannen zijn maar ten dele doorgegaan. Wijk Berg en Bos ontstond, en ter voorbereiding voor een grotere villawijk werd de nu nog zichtbare lanenstructuur aangelegd. De toenmalige burgemeester Willem Roosmale Nepveu besloot om dit gebied om te vormen tot natuurpark waarvan een deel stadspark werd.

IVN Project:
Parken
Apeldoorn

Ligt in: Berg en Bos, West
Bij: J.C. Wilsaan, Soerenseweg,
Asselsestraat/pad

De vijver met fontein en de Sprengvallei konden aangelegd worden in het kader van een werkverschaffingsproject in de crisisjaren 30 van de vorige eeuw. Een deel werd bosgebied om te wandelen. Het park kende in het verleden veel evenementen: omroepdagen, toneeluitvoeringen in het openluchttheater, Lumido, zandsculpturen- en bloemententoonstellingen. Ook nu zijn er evenementen zoals het jaarlijkse openlucht filmfestival. IVN Apeldoorn organiseert er excursies, kinderactiviteiten en heeft er routes uitgezet.

Naaldbomen, loofbomen en wild

Het huidige park is samengesteld uit het romantische Stadspark en het bosachtige Natuurpark. Het Stadspark (afgesloten voor wild) heeft slingerende paden rond de bosvijver. Een pad loopt van de vijver langs waterpartijen naar een uitzichtheuvel. Door de stenen tunnel kom je bij de Sprengvallei met mooie doorkijkjes. De ijsvogel is er gezien, de ringslang heeft er een leefgebied en in juni kun je er enorme aantallen jonge padden zien in hun voortplantingsgebied bij de spreng. Een speelweide voert naar een omrasterd gebied met zwijnen en herten. Langs de vijver en de spreng staan veel ingezaaide wilde planten waardoor insecten worden aangetrokken. Je kunt er bijzondere naaldbomen en loofbomen ontdekken. Vanaf de ingang zijn langs de Jubileumlaan tot de speelweide borders ingericht met kleurrijke vaste planten.

Zwijnen in het stadspark

© Saskia Kattermölle

Het Natuurpark heeft dichte naaldbossen en toekomstbestendig gemengd bos met naald- en loofbomen. Kleine heideveldjes in het bosgebied worden met nieuw beheer aantrekkelijker gemaakt voor een diversiteit aan insecten. Aan de zuidrand van het park is een leemkuil waar dieren komen drinken, te zien vanuit de wild-observatiehut. Midden in het gebied is een grote bosweide waar schapen het gras kort houden. Er is een vrije doorgang van het natuurpark naar de kroondomeinen en het bos van het Geldersch Landschap en Kasteelen zodat er zwijnen, edelherten, reeën, vossen en dassen leven. Ook de wolf is gesignd en er vliegen vleermuizen. Veel bosvogels zijn te horen en te zien zoals merels, mezen, goudhaantjes, winterkoninkjes, zwartkoppen, boomklevers, bonte en zwarte specht, raaf, kraai, buizerd en havik.

Heideveld in bosgebied

© Saskia Kattemölle

Spelen, sporten, wandelen, natuur en eten

Het Stadspark is met kinderen een geweldige bestemming. Op de speelweide is alle ruimte om te spelen: hutten bouwen met grote dikke takken, klauteren in een spinnenweb, water oppompen op een heuveltje met waterbanen, voetballen en picknicken. Kinderen met hun (groot)ouders kunnen het kids-natuurpad volgen en in de herfst een paddenstoelenroute volgen van IVN Natuureducatie om zo de natuur te beleven.

Speelweide

© Yvonne Zwikker

Een uitkijktoren van 26 meter hoog komt tot boven de bomen en geeft zicht op park Berg en Bos en op de verre omgeving tot Deventer en Zwolle. Er zijn veel smalle en bredere wandelpaden door het licht heuvelige gebied waarin ook beeldende kunst is te ontdekken. Het Klimbos Veluwe is een spannende activiteit voor jong en oud. Bij de ingang van park Berg en Bos bevindt zich een snackcounter.

Ommetje Park Berg & Bos (Stayokay)

Daarnaast staan restaurant De Boschvijver en het gerestaureerde Theehuis met een prachtig uitzicht op vijver en fontein.

Vanaf de ingang voert een aparte route naar de Apenheul waar meer dan de helft van de apen in losloopgebieden leven waar de mens dichtbij kan komen.

Leemkuil

© Saskia Kattemölle

In het Natuurpark voert een natuurpad met informatieborden van IVN Apeldoorn door de verschillende gebieden in het bos. De borden geven details over de natuur en nodigen je middels activiteiten of vragen uit om de omringende natuur te ontdekken.

Bij de Leemkuil staat een wild-observatiehut om wild en vogels te zien. Je vindt er ook informatie over ijzerwinning, de baksteenoven en de waterleiding naar Paleis Het Loo. De bosweide is een rustige plek om te ontspannen en te genieten van de bosgeluiden. In een winter met sneeuw is de heuvel heerlijk om vanaf te suizen. De piramide aan de zuidrand van de bosweide nodigt uit tot beklimmen.

Het Hapskamp tenslotte is een prehistorische nederzetting waar schoolkinderen ervaren hoe het leven in de prehistorie was. Jaarlijks is er een IVN-excursie naar het Hapskamp. Zie voor data www.ivn-apeldoorn.nl.

Hapskamp

© Willem Kuijpers

Bosparken en parken met bijzondere natuur

Dennenheuvel - restant van een bomenrijk verleden

Geschiedenis

Van het voornamelijk Landgoed Dennenheuvel zijn park Dennenheuvel en park Philipsbosje bewaard gebleven. Tot in de 19e eeuw behoorde dit gebied bij de Bruggermark. Het was woeste grond, grotendeels bestaande uit heide en stuifzanden. Omstreeks 1900 werd hierop landgoed Dennenheuvel gesticht ter ontginning en bebossing van de woeste grond voor houtproductie en landbouw. Het landgoed kwam halverwege de vorige eeuw in handen van de gemeente Apeldoorn. Bouwprojecten zoals het Lucasziekenhuis, TNO, Philips en Bouwhof-Zuid versnipperden het oorspronkelijke landgoed. Park Dennenheuvel en park Het Philipsbosje zijn twee van die snippers met een gemeenschappelijke geschiedenis.

Pad over stuifduin

© Wolter Termaat

Wandelend door park Dennenheuvel zie je dat de naam heel toepasselijk is vanwege de stuifduinen en naaldbomen erop en eromheen. Die stuifduinen zijn ontstaan in de laatste ijstijd door met de wind meegevoerd zand. Oude beukenlanen herinneren aan het

IVN Project
Parken
Apeldoorn

Ligt in: Dennenheuvel, Zuidwest
Bij: Arnhemseweg,
Laan van Westenenk, A1

Startpunt

Laan van Westenenk

lengte 3 km

Ommetje Dennenheuvel

landgoedverleden. Veel van de huidige bomen zijn na de Tweede Wereldoorlog aangeplant, omdat de bomen die er stonden in die periode voor brandhout dienden. Daarbij is naaldbomen deels vervangen door loofhout, zoals beuk en Amerikaanse eik. Restanten van grove den en hoge Douglassparren herinneren nog aan het productiebos van weleer. Dood hout wordt niet opgeruimd, wat fijn is voor spechten en paddenstoelen. De bron van de Zwaanspreng, in 1867 gegraven, voert ijzerrijk water af. Een deel is ingericht als speelweide.

Lunchommetjes en paarden

Het bos wordt intensief bezocht voor lunchommetjes en voor het uitlaten van de hond. De paadjes rond en over de heuvels geven een heuse natuurbeleving. Voor vogelaars valt er genoeg te horen en te zien. Het vochtige bos trekt in het najaar veel paddenstoelenliefhebbers. Bij de speelweide oefenen paarden in zandbakken. Sporters en basisscholen maken er voor sport- en spelbijeenkomsten gebruik van.

Philipsbosje - voor liefhebbers van doorkijkjes

De naam ontleent het park aan de vroegere overbuurman, Philips. Een echte blikvanger is de vijver met lelies begroeid, die omringd door bomen en struiken prachtige, romantische doorkijkjes oplevert. De ijsvogel vliegt er regelmatig. De vijver dateert uit de jaren zeventig van de vorige eeuw. Het gebied was vroeger erg nat. Bomen werden daarom op rabatten geplant, dat zijn wallen geplant met daartussen greppels voor de waterafvoer. Het water werd afgevoerd naar de Nagelpoel, een heideven dat oostelijk gelegen was. In het bosgedeelte zijn deze rabatten met hoge Douglassparren erop nog te zien. De hoge Douglassparren zijn van dezelfde leeftijd als in het park Dennenheuvel, zo herinnerend aan het vroegere samengaan in één landgoed. In het bosgedeelte staan vooral grove den, berk, Amerikaanse eik, fijnspar en Douglasspar. Naast vissen is een wandeling rond de vijver en door het bos zeer de moeite waard. Er loopt door het park een pad in de vorm van een 8. Scouting heeft er een blokhut.

IVN Project
Parken
Apeldoorn

Ligt in: Malkenschoten, Zuid
Bij: Laan van Malkenschoten,
Oude Apeldoornsweg

Vijver Philipsbosje

© Monic Breed

Bosparken en parken met bijzondere natuur

Koningspark Kerschoten - een bijzondere collectie bomen

Wat maakt een park de moeite waard? In het geval van Koningspark Kerschoten de bijzondere collectie bomen rondom de drie vijvers.

Herfst in het park

© Yvonne Zwikker

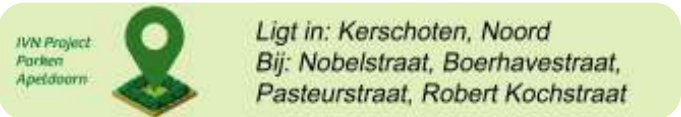
Een park ontstaan met de wijk

De wijk Kerschoten was een van de dertig geselecteerde wederopbouwgebieden (1940-1970) na de Tweede Wereldoorlog. Stedenbouwkundige David Zuiderhoek ontwierp een plan waarin het stadspark van circa 8 ha centraal staat en allerlei gebouwtypen elkaar afwisselen in een groene setting. Geïnspireerd door voorbeelden uit Scandinavië zijn in het park enkele hoge woontorens geplaatst.

De naam kreeg het park pas in 2017. Koningspark verwijst naar het vroegere jachtgebied van de Oranjes en Kerschoten is afgeleid van 'Kerkschoten': kerk en schot (een omheind terrein).

Door de bomen de huizen zien

Het park ligt in het hart van Kerschoten. De ontwerper was destijds landschapsarchitect Robert Boom.

Rondom liggen geschakelde woningen die vrijwel allemaal vrij zicht op het groen hebben. Via plantsoenen, groenstruiken en tuinen sluit het parkgroen aan bij de voortuinen van de woningen. Bij de inrichting is een afwisseling toegepast van open en besloten delen, uitgestrekte grasvelden met verspreid staande bomen, dichte bosschages en grillig gevormde vijvers.

Deze vijvers spelen een rol in de waterhuishouding van de wijk. Het levert in alle seizoenen fraaie doorkijkjes op en het gevoel of het park zich eindeloos uitstrekt.

Het park kent een grote variatie aan boomsoorten. Deze variatie zit in de vorm, stam, bloei, bladvorm en kleur. Hoge zuilvormige bomen zijn geplaatst naast de woontorens, treurbomen juist bij het water. Tussen groenbladige bomen geeft een boom met bruin blad een speciaal accent. De laatste jaren is de variatie aan soorten alleen maar toegenomen. Bijzonder zijn de varenbeuk en de Kaukasische vleugelnootboom.

Beleving

Het is puur een wandel-, kijk- en beleefpark. Een groene zone naast de school aan de Boerhavestraat met als invulling zitbankjes, groene hagen, een poel, insectenhotel, een klimboom en wilde bloemen is als een uitloper bij het park betrokken.

Zicht op vijver

© Yvonne Zwikker

Orderbos - de bronnen van de Orderbeek

Bijna onbegrensd kunnen zwerven door een variatie aan natuurschoon, op zoek naar de bronnen van de Order-spreng, dat is wat het Orderbos de wandelaar en de sporter biedt.

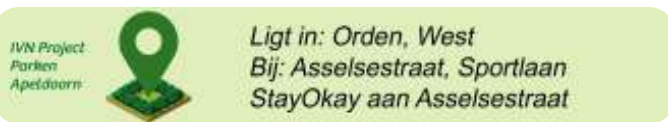
Bron Orderbeek

© Wolter Termaat

Een kennismaking met Apeldoorns verleden

In het gebied van het Orderbos van 219 ha dat grenst aan de wijk Orden bevinden zich 5 grafheuvels die ongeveer 4000 jaar oud zijn. Van de 7e tot de 11e eeuw vond hier ijzerwinning plaats, ijzerkuilen en ijzerovens zijn daar de overblijfselen van. Vanaf de tweede helft van de 17e eeuw werd er leem gewonnen. Door het bos liep het Asseltracé, de pijpleiding die water vanaf Pomphul via de Ruetbron naar de fontein van Paleis Het Loo leidde. Eind 19e eeuw werd het grootste deel van het Orderbos door brand verwoest. Daarna werd de grove den massaal uitgezaaid. Het bos kreeg een perceelindeling met laanbeplanting van Amerikaanse eik, beuk en inlandse eik. Nog steeds is die statige laanstructuur in tact.

Via particulier bezit en Staatsbosbeheer kwam het bos in handen van de gemeente. Nu beheert de gemeente

het middenveld met daaromheen sportvelden, terwijl het beheer van het Orderbos bij het Geldersch Landschap en Kasteelen ligt. Momenteel vindt er een omvorming van naaldbos naar loofbos plaats, hetgeen de biodiversiteit vergroot.

Waar vind je nog zoveel natuur?

De onderbegroeiing in het bos is heel divers. Ree, edelhert, wild zwijn, vos, konijn, egel, eekhoorn, das en boomarter laten zich zien. Op de kleine heidevelden komen onder andere adders, gladde slang, zand- en de levendbarende hagedis voor.

Over een lengte van 400 meter stroomt de Orderbeek door het Orderbos. Op de grens van Willemsbos en Orderbos ontspringt de Orderbeek. Eens verwaarloosd, maar inmiddels heeft Geldersch Landschap en Kasteelen een herstelplan opgesteld en uitgevoerd. Er verschenen zo uittreedplekken voor amfibieën. Een af-rastering beschermt de beek voor mountainbikers en wilde zwijnen. Inmiddels zijn de ijsvogel en de grote gele kwikstaart weer terug, terwijl ook de beekprik en de elrits weer waargenomen zijn. De vochtiger delen van het bos zijn in de herfst aantrekkelijk voor paddenstoelenliefhebbers.

Grafheuvel

© Wolter Termaat

Bosparken en parken met bijzondere natuur

Sprengpark - spelen, wandelen en beelden kijken

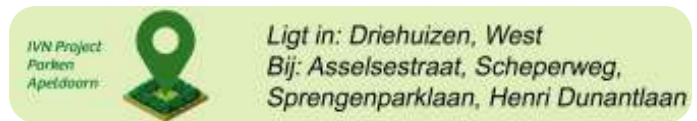
Het Sprengpark wordt doorsneden door de Sprengparklaan. Vanaf de rotonde bij de sprengkoppen kun je via de Sprengvallei doorsteken naar park Berg en Bos. Het gebied heeft vier verschillende sferen, van speelpark, vispark, wandelpark tot beeldentuin.

Het Sprengpark: spelen en kijken

Het zuidelijk deel van het Sprengpark heeft een grote vijver (het oorspronkelijke Zandgat) met rondom een wandelpad met bankjes. Er is een speelweide voor kinderen met klimtoestellen, schommels en twee doeltjes. De flats aan de Sprengparkweg zijn de eerste hoogbouw in Apeldoorn. Het heeft wandelpaden en bruggetjes over de Badhuisspreng. Het water werd destijds gebruikt voor het badhuis en als bluswater. Nu staat de spreng droog. Veel soorten grote, opvallend mooie bomen staan aan weerskanten van de spreng zoals verschillende soorten esdoorns, eiken en essen. Zo staat er ook de zeldzame geelhout, het enige exemplaar in Apeldoorn. Langs de sprengkoppen is een ruigere begroeiing met wilde planten, lage struiken en bomen die veel zangvogels aantrekken. Ten noorden van de spreng staan en hangen beelden van Nederlandse beeldhouwers die de tweejaarlijkse oeuvreprijs De Wilhelminaring hebben gewonnen.

Spel bij de vijver in zomer en winter © Yvonne Zwikker

De geelhout

© Yvonne Zwikker

Buurtbewoners en medewerkers van de Belastingdienst maken er een ommetje en er wordt geschaatst en gevisd op en bij de vijver in het zuiden van het park.

Walterbos - heide- en beeldentuin

Stenen huis door Shlomo Korèn © Saskia Kattermölle

Hoe het tot stand kwam

Het Walterbos was rond 1845 een heidegebied en is begin 20e eeuw beplant met naaldbos. Begin 21e eeuw is er rond de nieuwe torens van de Belastingdienst een recreatief park voor de buurt aangelegd.

Het Walterboscomplex met de mooiste beeldentuin van Nederland?

De beeldentuin rond het belastingkantoor geeft een overzicht van de beeldhouwkunst in Nederland sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw. Het bestaat uit een parkbos en een heidetuin. De heidetuin is aangelegd op de parkeergarage en een oude eikenlaan is in stand gehouden. Een vlonderpad voert langs beelden, lage struiken, varens en grassen, en langs een speelplek met schommels en palenbos voor kinderen. Vogels laten zich horen in het voorjaar zoals de merel, zwartkop, boomklever, mezen en vinken. Kauwen en eksters vliegen rond en een eekhoorn komt voorbij.

Bosparken en parken met bijzondere natuur

Westenenkerpark - beschermd stadsgezicht en buurt

Als er een park is waar de seizoenen goed zichtbaar zijn dan is het wel het Westenenkerpark. De ruime grasvelden zorgen ervoor dat je door het park heen kunt kijken. Bomen krijgen er veel ruimte, zodat ze prachtig uitgroeien en in hun kleuren tonen in welk deel van het jaar het is. Dit beschermde park ligt midden in de wijk en is een park voor iedereen.

Het Houtjesveld

Voor 1924 behoorde het gebied tussen de Arnhemseweg, Westenenkerweg, Aluminiumweg en Hoenderparkweg toe aan boer Hannes Houtjes en zijn vrouw. Op 18 mei 1918 is de boer gevonden, vermoord, zittend aan zijn keukentafel. De toedracht is nooit ontrafeld en de dader is nooit opgespoord. Zijn land, waar nu het Westenenkerpark onderdeel van uitmaakt, bleef in de volksmond jarenlang het Houtjesdorp of Houtjesveld heten. Het park is vernoemd naar een boerderij met de naam Westenengh die ooit op deze plek heeft gestaan.

Bloeiende krenten en lijnenspel esdoorn © Monic Breed

Vergroening van de Metaalbuurt

In 1924 wilde men de omgeving van de Metaalbuurt vergroenen en werd het Westenenkerpark aangelegd. In verband met personeelsgebrek zijn werklozen ingeschakeld om deze klus te klaren. Ook kinderen konden op een speciale dag bomen aanplanten. Zo dacht men de kinderen meer belangstelling voor de natuur bij te brengen.

De Rietendakschool kijkt uit op het park en had voorheen de naam School nr. 24 en klompenschool. In het park verscheen en verdween een muziektempel, een overdekte speelplaats en een zwembad. Blijvend is de stenen bank onthuld op 10 juni 1936 ter

gelegenheid van de 70e verjaardag van T. Geerdes-Oosterbeek.

Een blijk van waardering voor de secretaris-penningmeester (1920-1936) van Woningbouwvereniging De Goede Woning. De bank is door medewerkers van de woningbouwvereniging in hun vrije tijd gemaakt. Het Westenenkerpark heeft samen met de Metaalbuurt de status van beschermd stadsgezicht.

Kenmerken van het park

Karakteristiek is het centrale grasveld met de solitaire bomen, die allemaal een opvallende ronde kroon hebben. Er zijn ruim 116 bomen te vinden van 30 verschillende soorten die zowel in bosverband als solitair staan. Naast veel bekende bomen zoals eiken, beuken, platanen, esdoorn staan er ook een schijniep en een voor de wijde omgeving zeldzame Hollandse iep, genaamd Christine Buisman. Beide bomen zijn nauw verwant. Je vindt er veel soorten esdoorns en imposante hulstbomen waarvan vele geen stekels hebben. Al deze bomen trekken vogels en insecten aan. In het vroege voorjaar zijn er boshyacinten te vinden. Ook de wilde flora krijgt op bepaalde plekken een kans. Het park is een groen hart in een multiculturele wijk.

Een park voor iedereen

Het Westenenkerpark is een wandelpark met verharde paden, dus geschikt voor wandelwagens en rolstoelen. Daarnaast zijn de grasvelden de plek om van alles te doen. Er zijn twee wadi-achtige voorzieningen getroffen om het hemelwater snel in de grond te laten zakken. Er zijn bankjes, picknick banken, speeltoestellen waaronder een glijbaan, klimnet en zandbak, een HUP (HondenUitlaatPlek) en een speciaal Theehuis.

Speelplek Westenenkerpark

© Ten Gevers

Bosparken en parken met bijzondere natuur

Landgoed Woudhuizen - authentiek coulissenlandschap

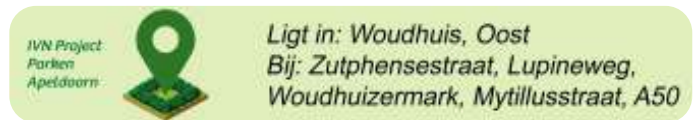
De door statige bomen omzoomde lanen, de verspreid liggende weides en oude boerderijen zorgen samen voor een fraai coulissenlandschap dat dateert uit omstreeks 1700. Woudhuizen is een waardevol landgoed van 200 hectare dat dankzij die doorkijkjes een geheel eigen karakter heeft. Sinds 2020 is het beheer in handen van Natuurmonumenten.

Veelzijdig landgoed

In het voorjaar vallen vooral de bosanemonen op, die hier en daar hele plakken vormen. Dankzij de poelen en meertjes, zoals de poel van Harry Voss en Het Schol, is ook het waterleven aanwezig. Uilen en roofvogels bezetten een aantal territoria. In 2022 is een populatie van de weerschijnvlinder waargenomen. Voor een paddenstoelen- of een vogelexcursie maakt de Apeldoornse IVN afdeling graag gebruik van dit landgoed. Een ree ontmoeten behoort tot de mogelijkheden. Vossen en bepaalde martersoorten leven ook in dit gebied, maar zijn minder zichtbaar.

Natuureducatie vanuit de witte villa

IVN Nederland organiseert vanuit het witte landhuis onder meer natuurkampen, schoolreisjes en buitenlessen voor basisscholen en buitenschoolse opvang (BSO) voor kinderen van 8 tot en met 12 jaar. Hierbij staat leren over en beleven van de natuur centraal. Jaarlijks houdt IVN Apeldoorn hier de Slootjesdag, zowel met scholen als voor kinderen met hun (groot)ouders. De villa kan ook worden gehuurd voor festiviteiten van

particulieren en bedrijven. De Campus, een groen werk-leerbedrijf, verzorgt onder andere de moestuin en fungeert van maandag tot en met vrijdag als Rustpunt, waar iedereen terecht kan voor koffie of thee.

Park Woudhuis - op hoogte lopen

Landgoed Woudhuizen van 173 ha en Park Woudhuis van 40 ha, dat grenst aan de gelijknamige wijk, worden door de A1 gescheiden. Ze verschillen niet alleen veel in afmeting maar ook in leeftijd en inrichting. Het is vanwege de naam en de ligging tegenover elkaar dat ze op deze bladzijde zijn samengebracht. Ga vooral de verschillen eens ervaren.

Nat en droog

Het jonge Park Woudhuis (2006) is een speels aangelegd park met een rijke wilde flora van zowel natte als drogere delen, verscholen slingerende paden en uitnodigende trapveldjes.

Het is heerlijk dwalen door de jongere bosjes, de zogenaamde bosquettes met overwegend inheemse soorten bomen en struiken. Een paar oudere boerderijen

geven een fraaie sfeer, maar ook oudere bomen bepalen het beeld. Een ideale omgeving voor de Scoutinggroep. Vogelaars noteerden: de groene specht, sperwer, havik, kleine karekiet, spotvogel en koekoek. Als je de bloemennamen wil noteren ben je wel even bezig.

Lopen op hoogte

Een wandeling over de geluidswal van 1,1 kilometer lang op acht meter hoogte geeft uitzicht over de bloemrijke taluds, de wijk, de snelweg en Landgoed Woudhuizen aan de overkant. Op de rand van die wal, gevormd door keien in een ijzeren frame, vechten bramen, wingerd, klimop en de Japanse duizendknoop om de ruimte. Een zeer geschikte plek voor insecten en kleine zoogdieren om zich te verschuilen. De wal, die gedeeltelijk het verkeersgeluid opvangt, geeft de jeugd uit de wijk veel plezier als er sneeuw gevallen is.

Thema

Beleef de parken - zomer en herfst

Amaliapark – onder auto's, boven water en natuur

Als je door het park loopt hoor je wel dat je midden in de stad bent. Toch is er veel groen te beleven in het Amaliapark in de verschillende jaargetijden. En midden door het park loopt de vernieuwde Grift met waterhoentjes en zwanenbloemen. Als je er rondloopt heb je er geen erg in dat onder je voeten een parkeergarage ligt.

Een nieuw park op een oude plek

Ooit lag op deze plek aan de Brinklaan het Brinkpark. Dat was in feite nooit een echt park, maar meer een strook met een aantal bomen en vooral veel parkeerplaatsen. Noodzakelijk als entree naar het centrum van Apeldoorn. Bewoners die aan het park woonden waren best betrokken bij de bomen in de groenstrook. Op een bepaald moment brachten zij beschermende stroken aan onderaan de bomen om de gevolgen van de bijtende urine van plassende honden op de stam te verminderen.

In juli 2013 werd het park grondig aangepakt en omgedoopt tot Catharina Amaliapark, vernoemd naar de kroonprinses. De parkeerplaatsen gingen ondergronds en er was ruimte voor meer mogelijkheden in het park. Het park omvat nu ongeveer 2 hectare.

Bomen in Amaliapark

© Ten Gevers

Waterbassins en waterplanten

Het Amaliapark is een klein, groen aangenaam beeldbepalend park geworden dat bezoekers van het centrum verrast. De enige verwijzing naar het ondergronds leven zijn de in- en uitgangen. Centraal in het kleine park stroomt de (weer bovengronds gebrachte) Grift. Midden in het park verbreedt de beek zich in een aantal bassins inclusief vistrappen. Je kunt er heerlijk gaan zitten en kijken naar het stromende water, de watervogels en aangeplante waterplanten, waaronder zwanenbloemen. De ijsvogel komt zo nu en dan kijken of er nog een stekelbaarsje te verschalken is.

De Grift

© Ten Gevers

IVN Project:
Parken
Apeldoorn

Ligt in: Binnenstad, Centrum
Bij: Brinklaan, Nieuwstraat,
Willem Alexanderlaan

Amaliapark

© Yvonne Zwikker

Blazenbomen en pylonen

Omdat het park op het dak van de ondergrondse parkeerplaats rust, is niet alles qua gewicht mogelijk. Zo veel mogelijk staan de bomen precies op een steunpilaar in de parkeergarage. Nieuwe bomen, waaronder blazenbomen (koelreuteria's) hebben er een plek gekregen. Er is een aantal oude bomen met een respectabele leeftijd blijven staan in een apart deel van het park. Je vindt er taxus, lindes en een hemelboom. In het park kun je vier stenen pylonen ontdekken. Dat zijn granieten stenen die gebruikt werden als meetpunten door de Rijksdriehoekmetingen (met RD erin gegraveerd) om gebieden in kaart te brengen. Nu gebruikt men daar GPS voor.

Amaliapark

© Yvonne Zwikker

Meer dan poffertjes

Veel mensen uit Apeldoorn kennen het park van de poffertjeskraam. Die was er al in 1985. Ook al is het nu gevestigd in een moderne behuizing en heet het nu Paviljoen Amalia, in de volksmond heeft het nog steeds de oude naam. In het park zijn zitbankjes, maar ook toestellen waar jong en oud zich op kunnen uitleven, zoals trimtoestellen en een skate-plek.

De Goudvink - een oude veldnaam weer in gebruik

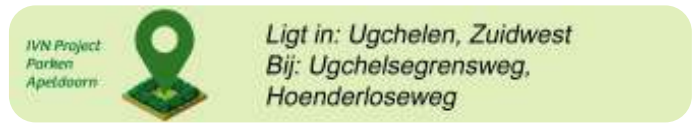
Een wandeling door dit park confronteert je met het waterverleden van dit stukje Ugchelen. Water kwam hier uit sprengkoppen of werd opgepompt, maar moest wel ontdaan worden van het ijzer. Daarvoor werden cascades gemetseld.

Een papiermakers connectie

De naam De Goudvink van dit park verwijst naar een vroegere veldnaam. In de 17e eeuw werden er sprengkoppen gegraven voor een spreng die papiermolen De Eendracht van waterkracht voorzag. In de 19e eeuw werd de molen gemoderniseerd door Van Gelder Papier. Om meer water aangevoerd te krijgen werden er in verloop van tijd pompen geïnstalleerd op meerdere plekken in het park. Ook werden er cascades gemetseld in de pompgoten naar de spreng.

Dit om het ijzerrijke water in contact te brengen met de zuurstof uit de lucht. Het ijzer vormt daarmee een roodbruin neerslag, het zogenaamde rodolm. IJzerrijk water is niet geschikt voor de papiermakerij. Na het vertrek van de Van Gelder fabrieken werden de sprengkoppen verwaarloosd. In 2015 is de Eendrachtspreng in zijn geheel opgeknapt. Er werd een nieuwe sprengkop gegraven naast de bestaande sprengkoppen. De Eendrachtspreng geeft weer water. Uiteindelijk vormt de spreng samen met de Ugchelse Beek

het begin van de Grift. Het park heeft, naast wandelgebied met veel toegangswegen vanuit het centrum, de functie van waterberging en zorgt in de zomerperiode voor verkoeling.

Wat rest er van het waterverleden?

In dit bosgebied liggen drie sprengkoppen. Er is een nieuwe spreng gegraven. De gemetselde cascades en hun opvangkamers in de spreng zijn prachtige plekjes geworden. Er zijn op meerdere plekken restanten te zien van de vroegere pompinstallaties en de pompgoten naar de spreng. Ook is er een groot pomphuis. De ijsvogel wordt regelmatig bij de spreng waargenomen. Er is een gevarieerd bos met een oude beukenlaan en meerdere hoogteverschillen. Een deel van de bomen staat er al zeker 60 jaar.

Er is ook een terrein dat na kaalslag de mogelijkheid in zich heeft een rijke variatie aan planten te ontwikkelen, waardoor de biodiversiteit groter wordt. Een aantal bomen langs een van de sprengen is speciaal aangeplant ter herinnering aan Ugchelenaren die veel voor de dorpsgemeenschap betekenen of betekend hebben. Informatieborden geven uitleg over hoe het was en wat je nu nog kunt zien.

Het park nodigt in alle seizoenen uit om te wandelen, te luisteren naar de vogels en vanaf een bankje te kijken naar de variatie aan groen en het stromende water.

Voor leerlingen van de Ugchelse basisscholen is een lespakket over dit gebied ontwikkeld.

Nieuwe natuur

Park Hotel Apeldoorn - omwonenden ook welkom

Weinigen weten dat Hotel Apeldoorn van het Van der Valkconcern een terrein omvat van 20 hectare waar het groen veel aandacht heeft gekregen bij de inrichting. Het terrein zonder asfalt biedt een verrassende wandeling over goed begaanbare, slingerende paden met veel bankjes, bosjes, vijvers en palen met bordjes die aangeven waar je wat kunt zien.

Cluster van parken

Het park rondom Hotel Apeldoorn opende in 2017. Het is gelegen aan de Zutphensestraat even voor de oprit naar de A50. Het park sluit aan bij Groot Schuylenburg en aan de overkant van de Zutphensestraat ligt park Woudhuis. Van het landgoed Woudhuizen is het door de A50 gescheiden. Waar maisvelden en een kwekerij waren, is nu een overwegend open zeer gevarieerd park aangelegd dat nog niet uitontwikkeld is.

Hotelgasten en omwonenden zijn welkom

Een vogelrijk bosgedeelte is behouden gebleven. Hier zijn tal van nestkasten opgehangen. De weides zijn ingezaaid met een zadenmengsel van wilde flora van Cruydhoeck. Ieder jaar is het weer een verrassing wat opkomt. Een speciale caravan is het nachtverblijf voor ruim 200 kippen. Varkens en schapen hebben een goed leven in afzonderlijke fraaie buitenruimtes. Educatieve teksten geven informatie over deze dieren. Kinderen kunnen met een speurtocht aan de gang en er is een uitnodigende natuurlijke speelplek. In de boomgaard hebben veel verschillende soorten fruitbomen een plek gekregen. Het grote terras met kruidenbakken, voor eigen gebruik, is zo aangelegd, dat gasten relatief weinig last hebben van het lawaai van de snelweg.

Zonnehoeve - een ode aan de hooilanden

Inderdaad heeft de zon vrij spel in het Zonnepark, dat niets met zonnepanelen op de grond te maken heeft. Dit open karakter verwijst naar de hooilanden van weleer. Die bloemrijke hooilanden zijn teruggekeerd. Een imker heeft er zijn bijenstal omdat wilde bloemen er alle kansen krijgen.

grenzen van het Zonnepark geopend. Het park, dat de naam van de Canadese partnerstad van Apeldoorn draagt, wordt onderhouden door bewoners van Groot Schuylenburg. Er zijn onder andere fruitbomen, hagen met bessen en bloemen te vinden. Het park is openbaar toegankelijk. Het Zonnepark is onderdeel van een cluster van parken aan de oostkant van Apeldoorn. Ecologisch gezien versterken deze groene oases elkaar en dit grotere leefgebied bevordert de biodiversiteit.

Villa Zonnehoeve Tot begin jaren negentig van de vorige eeuw was het gebied van het Zonnepark in de wijk Zonnehoeve al eeuwenlang hooiland met een paar boerderijen. De witte villa Zonnehoeve, de naamgever van het park, staat er nog. Begin 2000 verschenen de eerste huizen, daarna volgde de aanleg van het park. Een aantal ruim honderdjarige eikensingels en solitaire beuken konden behouden blijven. Wadi's zijn aangelegd om overtollig regenwater op te vangen. Speelplekken en -toestellen zijn ingepast in een glooiend deel van het park.

Park binnen een park

Op 5 juni 2014 werd het Burlingtonpark binnen de

Park Zuidbroek - waar de natuur zijn gang mag gaan

Van het jongste, het meest natuurlijke en rijk gevarieerde park in Apeldoorn maken zowel de inwoners van de wijk Zuidbroek als van Zevenhuizen gebruik. Het park van 25 ha omvat drie ongeveer gelijke delen. Een zone met gemillimeterd gras voor sport- en spelactiviteiten. Het middendeel doet denken aan de bloemrijke hooilanden van weleer en in het derde deel mag de natuur zijn gang gaan.

Natte hooilanden

Toen de mens in de late middeleeuwen deze gronden ging ontginnen, verdwenen de elzenbroekbossen, de natte heidevelden en het natuurlijk beekstelsel. Door de aanleg van weteringen en sloten probeerde men de gronden zo goed mogelijk geschikt te maken voor de landbouw. De term nat keert terug in de naam 'broek'. Op oudere kaarten is het gebied waar Park Zuidbroek is gerealiseerd, te vinden als 'Apeldoornse Hooilanden'. Door de hoge grondwaterstanden was en bleef het te nat om vee te houden. Het park heeft nu dan ook een belangrijke waterbergingsfunctie.

Bloemencirkel Park Zuidbroek

© Wout Zwikker

Elzenbroekbossen

Toen de contouren gereed waren, nam de natuur de verdere ontwikkeling over. In het meest natuurlijke deel, tegen de A50 aan, schieten de elzenbroekbossen in combinatie met wilg uit de grond. In de rietkragen langs de waterlopen laten allerlei rietvogels zich 's zomers horen. In het middendeel van het park zijn velden en bermen ingezaaid met verschillende mengsels

van wilde planten die hier voorheen ook voorkwamen. Een aantrekkelijke plek voor insecten en vogels. Het deel het dichtst bij de bebouwing geeft, door kort gehouden graslanden, speelmogelijkheden. Hier maken uitheemse bomen de dienst uit zoals onder andere ginkgo's, amberbomen en watercipressen.

Vrienden van Park Zuidbroek

De Vrienden van Park Zuidbroek, verbonden in een stichting, behartigen de belangen van het park en stimuleren activiteiten op het gebied van natuur, sport en spel en cultuur. Voor hen staan drie O's centraal: Ontmoeten, Ontspannen en Ontdekken. In de voetbal-kooi, bij het fitness-veld en op de speelweides, kan iedereen zijn energie kwijt. Voor de jongste bezoekers is er een uitgebreide waterspeelplek. Nadenken kun je aan een schaaktafel. Allerlei banken maken het mogelijk elkaar te ontmoeten in de bijzonder rijke, groene omgeving. De wandelaar kan onder andere kennis maken met het eerste Eco-bos in Apeldoorn, tien tijdelijke Tiny Houses, een bloemencirkel als natuurlijk kunstwerk en vistrappen waar het succesvol waterdierjes vangen is.

Park Zuidbroek

© Yvonne Zwikker

De Ijsvogel - een natuurpareltje in ontwikkeling

Ingesloten tussen De Cloese, de Tonissenlaan en de A1 ligt in Ugchelen het ca. 7,5 ha grote park De Ijsvogel. Een laag gelegen veld dat aan de oostkant door een uitloper van het Veluwemassief wordt begrenst en aan de westkant door de opgeleide Ugchelse beek. Daardoor krijg je het gevoel door een beekdal te lopen.

De poel

© Wolter Termaat

Een ijstijdenverleden

Dat gevoel zit er niet naast. Het park is een overblijfsel van een smeltwaterdal uit de laatste ijstijd. Het dal ontspringt bij Het Leesten, maar is sinds 1973 doorsneden door de A1. Kenmerkend voor zo'n dal is de hoge grondwaterspiegel. Op oude kaarten wordt het gebied van het park aangeduid als de Zomp, dat naar moeras verwijst. In de winter vormden de lage delen een natuurlijke ijsbaan. Door daling van de grondwaterspiegel moet de ijsbaan nu wel van water uit de Ugchelse Beek voorzien worden. Deze opgeleide sprengenbeek uit begin 1600 ligt duidelijk hoger dan het maaiveld. Het water werd gebruikt voor het aandrijven van de Winnemolens, twee papiermolens iets oostelijker van het park. Het hogere gedeelte van het park werd vroeger gebruikt als paardenweiland.

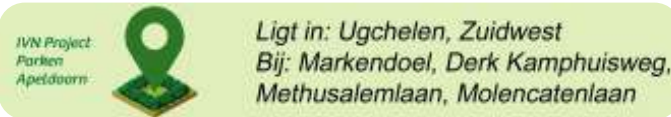
De Schaatsbaan

© Wolter Termaat

Enige jaren geleden is dit gebied heringericht. Er zijn twee poelen gegraven en de voedselrijke top laag is verwijderd. Daarbij werd een oude veenlaag aangetroffen die weer teruggebracht is. Een aangelegde stobbenwal biedt plaats aan kleine zoogdieren, reptielen en amfibieën.

Exploderende biodiversiteit

De Ijsvogel is een park in ontwikkeling. De ijsbaan is 's zomers begroeid met moerasandoorn en watermunt - naast pitrus, bastaardwederik en brandnetels. Op het eilandje in de ijsbaan is een elzenbos ontstaan. Het veld bij de poelen ontwikkelt zich als een bloemrijk

Ligt in: Ugchelen, Zuidwest
Bij: Markendoel, Derk Kamphuisweg,
Methusalem laan, Molencatenlaan

grasland met sleedoorn en meidoorn. Het is een paradijs voor sprinkhanen, spinnen en muizen. Op het veld is een stobbenwal aangelegd voor kleine zoogdieren, amfibieën en reptielen.

In de poelen leeft van alles, zoals poelkikkers, padden, salamanders, stekelbaars en veel soorten waterinsecten en libellen. Wilde eend en nijlgans scharrelen er in het voorjaar rond met hun kuikens. Langs de sprengenbeek staan hoge elzen, waarin veel vogels nestgelegenheid en voedsel vinden. De sprengenbeek is voorzien van stroomversnellingen om meer paaiplaatsen voor de beekprik te creëren. Naast de beekprik vindt men er ook het bermpje, de driedoornige stekelbaars en de kleine modderkruiper. De ijsvogel, naamgever aan het park, vliegt er rond. Op de stuwwaluitloper zijn in een gevarieerd bos de restanten van sprengkoppen te zien. Daar is ook een deel ingericht als hondenuitlaat en er is een speeltuin.

Vlonderpad

© Wolter Termaat

Wandelen en spelen

Langs de ijsbaan loopt een wandelpad naar de poelen. Dat gaat via een vlonderpad naar een pad langs de Ugchelse Beek. Je ervaart steeds weer andere stukjes natuur. De ijsbaan, de poelen, het bloemenveld, de sprengenbeek en het bos op de stuwwaluitloper hebben zo hun eigen karakter. Kinderen spelen in de poel en hondenbezitters kunnen terecht op de uitlaatplek.

De rustbank

© Wolter Termaat

Kanaalpark - hoe een vuilstort natuur werd

Wandelen over een vuilnisbelt zal niet voor iedereen aantrekkelijk klinken. Toch biedt dit park wel een aardig wandelparcours waar ook de mindervalide wandelaar goed terecht kan. De afwisselende bosaanplant met grashellingen wordt gecompliceerd door fraaie treurwilgen bij de vijver.

Ontstaan en aanleg

Het Kanaalpark ligt tegen de wijk de Maten aan. Het park van 8,5 ha is in 1971 aangelegd op een vuilstort uit het begin van de vorige eeuw. De vuilstort is afgedekt met een grondlaag, waardoor een heuvel ontstond. Daarop is een gemengd loofbos aangelegd met inheemse boomsoorten. In het lage gedeelte lopen grachten voor de waterhuishouding en er is een vijver aangelegd met daaromheen bomen en struiken. Er is regelmatig onderzoek gedaan naar de risico's vanwege de vermeende stort van gif. Het park is door de gemeente veilig verklaard. Op verschillende plaatsen is het park toegankelijk gemaakt; de paden zijn voorzien van een asfaltlaag.

Doorkijkje

© Wolter Termaat

Het geheim van een snel groeiend bos

Heel fraai zijn enkele vijftig jaar oude Canadese populieren, imponerende bomen met een prachtige ruwe schors. Zij vormden als snelle groeiers de ruggengraat van het nieuwe bos. Daartussen werden essen, gewone esdoorns, zomereiken en pseudo-acacia's geplant. Deze werden zo gedwongen ook snel in de hoogte te groeien. De Canadese populieren zijn na verloop van tijd deels gekapt (wijkers), terwijl de andere bomen (blijvers) tegenwoordig een mooi gemengd loofbos vormen.

Zicht op vijver

© Wolter Termaat

IVN Project
Parken
Apeldoorn

Ligt in: Matenveld, Zuidoost
Bij: Kanaal Zuid, Ambachtveld,
Dorpersveld

Brug over gracht

© Yvonne Zwikker

De struiklaag bestaat vooral uit meidoorn en hazelaar, maar ook vlier, kardinaalsmuts en rode kornoelje zijn er te vinden. Langs de paden staan braamstruiken en brandnetels, wat duidt op een stikstofrijke bodem. In het voorjaar zoeken vogels hier hun territorium, terwijl ze zich in de herfst voeden met de aanwezige bessen. In het park komen veel soorten wilde planten voor. Dankzij de vijver wordt de ijsvogel regelmatig gezien en ook de roep van de bosuil is er gehoord. IVN Apeldoorn werkt in samenwerking met de gemeente aan een verdere natuurontwikkeling in het park.

Wandelpad

© Wolter Termaat

Spelen en vissen

Het park wordt veel gebruikt voor een ommetje, met of zonder hond. De geasfalteerde paden zijn goed begaanbaar. In voorjaar en herfst tonen de bladeren hun kleurenpracht. Als het vriest is de vijver een heerlijke luwe plek. En sneeuw verandert een aanwezige grashelling in een prachtige sleehelling. In de vijver wordt veel gevist.

Filosofenpark - eerste Apeldoornse Tiny Forest

Wat ooit een trapveldje tussen de huizen in de wijk Zevenhuizen was, is uitgegroeid tot een gevarieerd ingericht parkje van 2,5 ha. De naam Filosofenpark werd voor het eerst spontaan gebruikt bij de opening van het eerste IVN Tiny Forest in Apeldoorn.

Groene uitloop voor scholen

De scholen Het Web en De Zevensprong grenzen aan dit park en gebruiken het intensief. Er zijn picknicktafels, stalen goals en er is een verhard basketbalveld. Voor jongere kinderen vind je er schommels, een glijbaan en een zandbak. Ook hier ontbreekt een Honden Uitlaatplaats (HUP) niet.

Wilde flora, afkomstig uit het Apeldoornse wilde flora zaadmengsel, vormt een zoom langs de huizen en een kring rondom vijf tamme kastanjes. Een aantal solitaire bomen, waaronder vier walnotenbomen, maken het park intiemer. In de bomen langs de vijver hebben de ooit ontsnapte monniksparkieten gezamenlijk een nest gebouwd

Eerste Tiny Forest

Op 26 november 2018 plantten schoolkinderen van beide scholen bomen en struiken van 36 inheemse soorten op een gebied ter grootte van een tennisbaan. Met dit eerste Tiny Forest, een initiatief van Landelijk IVN, kregen de scholen een buitenleslokaal. Het is de opzet dat de kinderen boswachter kunnen worden door betrokken te zijn bij de ontwikkeling van dit minibus. Landelijk onderzoek heeft uitgewezen dat deze bosjes voor aanzienlijke verkoeling zorgen en een grote biodiversiteit herbergen aan insecten. Er zijn nog drie andere Tiny Forests in Apeldoorn aangeplant.

Waterbronpark - sprengkoppen als basis

Dankzij het Apeldoornse Waterplan 2005-2015 zijn er veel (sprengen)beken hersteld. Zo ook de Rode Beek in de wijk Orden die met drie sprengkoppen de basis vormt van het Waterbronpark van 2,5 hectare.

Vijf (sprengen)beken door Orden

Door Orden lopen al eeuwenlang vijf (sprengen)beken: de Badhuisspreng, de Driehuizerspreng, de Orderbeek, de Rode Beek en de Beek in het Orderveen. Beken die in combinatie met molens jarenlang bijgedragen hebben aan de economische groei in Apeldoorn. Naast de waterbergende en afvoerende functie van het Waterbronpark is er ruimte voor natuurontwikkeling en voor recreatie gekomen.

Oud en nieuw beekbos langs de Rode Beek

Op 16 maart 2016 gingen basisschool leerlingen van de Vrijeschool de Vijfster en de OBS Spitsbergen aan de slag met het planten van een beekbos langs de Rode Beek. Door de aanplant van zo'n 500 jonge bomen en struiken is een prachtig bos ontstaan op de oevers van de beek. Het park trekt veel wijkbewoners aan.

Bloemenweide lust voor het oog

De bloemenweide is 's zomers een lust voor het oog en aantrekkelijk voor insecten en vogels. In het midden van de weide ligt een grote poel, een fotogenieke plek met onder andere salamanders.

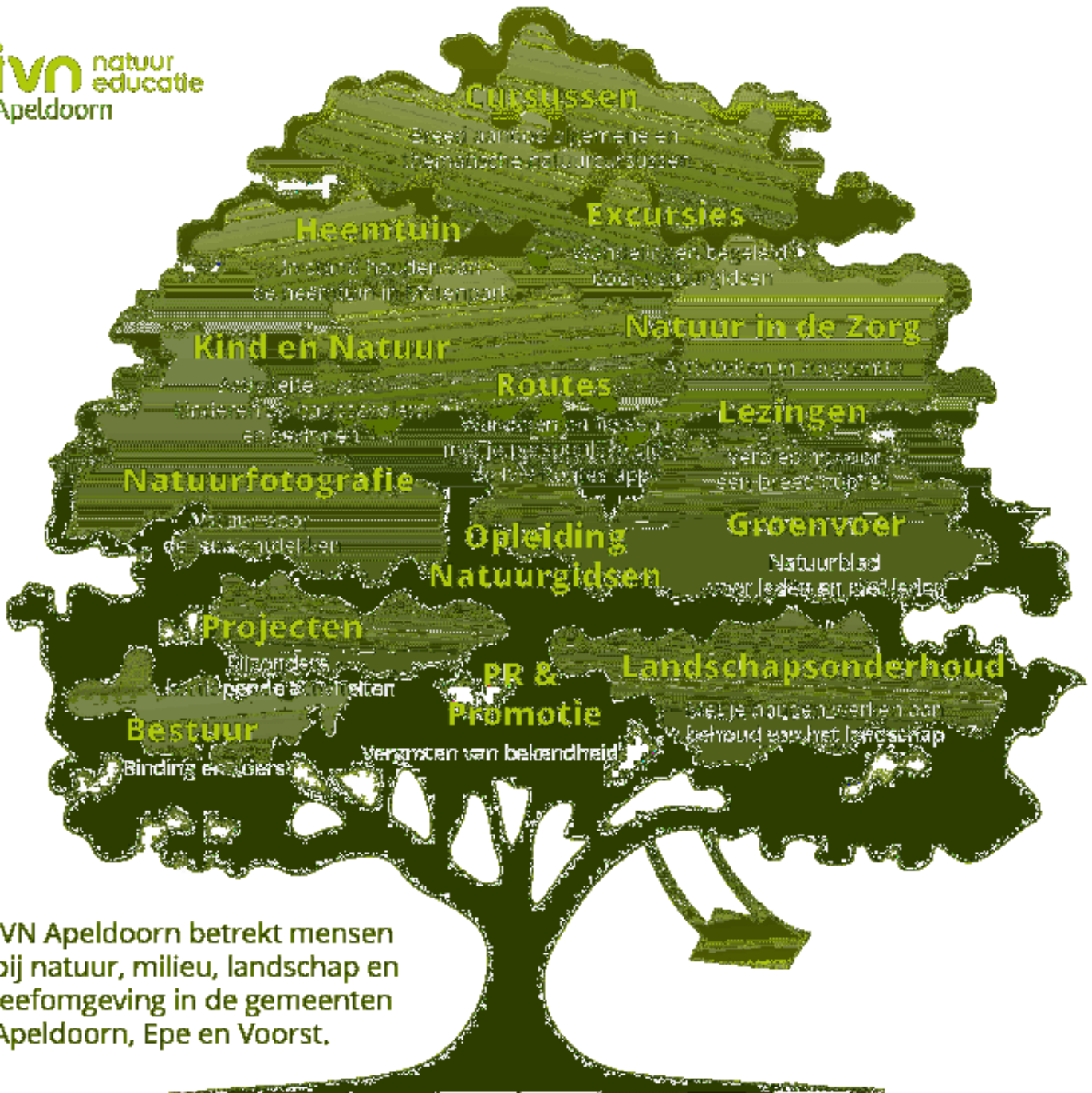

In de hoogstamboomgaard, bij de oude schapenweide, zijn oude rassen aangeplant. In de eerste helft van de 20e eeuw leefde hier de markante Theunis Wentink veertig jaar als holbewoner.

Beleef de natuur

IVN Apeldoorn betreft mensen bij natuur, milieu, landschap en leefomgeving in de gemeenten Apeldoorn, Epe en Voorst.

IVN Natuureducatie laat jong en oud zien en beleven hoe leuk, mooi, boeiend en belangrijk de natuur is.

WWW.IVN-APELDOORN.NL
WWW.FACEBOOK.COM/IVN.APELDOORN/
WWW.INSTAGRAM.COM/IVNAPELDOORN

